Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 19 август
ЖУМА
№ 188 (4.384).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

ХАТ ТАҲРИРСИЗ БОСИЛМОҚДА

ПАХТА ВА УНИНГ ТЕРИМИ ҲАҚИДА

Мен «Совет Ўзбекистони» газетасининг 26 июль сонида Л. Левиннинг «Пахтакорлар кутиб туролмайдилар» ва «Қишлоқ ҳақиқати» газетасининг 4 август сонида О. Тиловбердиевнинг «Пахта териш машиналари нималарга қодир?» сарлавҳали мақолаларини ўқиб кўп ўйладим. «Қишлоқ ҳақиқати» газетасидаги мақолада зангори кемалар афзалликлари ҳақида гапирилган, илғор ва қолоқ хўжаликлар ишлари таққосланиб, кўпгина раҳбарлар машина терими моҳиятини тушунмасликлари таъкидлаб ўтилган.

Ҳақиқатан ҳам ҳозирги замоннинг бирор ишини техникасиз тасаввур қилиб бўлмайди. Лекин пахтани машинада теришда кейинги йилларда нега оқсаб қолинмоқда? О. Тиловбердиев айтганидек, 70-йиллардагига нисбатан унча силжиш йўқ. Мен 1961 йилдан бери қишлоқ хўжалиги соҳасида ишлайман. 1961—1963 йилларда механизатор, 1964—1971 йилларда пахтачилик бригадаси бошлиғи, 1972 йилдан ҳозиргача бўлим бошқарувчиси бўлиб ишлаяпман. 1961—1978 йилларда ҳам бригадир-бўлим бошлиғи бўлиб, ҳам машинада пахта тердим. Мана шу йиллар ичида ХВС-1,2, ХТ-1,2 ва «Ўзбекистон» маркали тўрт қаторли пахта териш машиналарида ишладим. Бўлимимизда ҳар доим (1986 йилдан ташқари) план ва мажбуриятлар бажарилиб келмоқда. Айниқса 1987 йил яхши якунланди. 487 гектар майдоннинг ҳар гектаридан пландаги 32,6 центнер ўрнига 36,4 центнер ҳосил олинди. 1.588 тонна ўрнига 1.775 тонна пахта етиштирдик. Машина терими планини 156 процент бажардик ёки умумий ҳосилнинг 61 проценти машинада териб олинди. Ҳар бир агрегат билан ўртача 155,8 тонна оқ олтин терилди. Булардан ташқари бўлимда чорвачилик, пилла, сабзавот, мева, узум, дон ва бошқа маҳсулотлар етиштирилади. Ҳаммаси бўйича планлар уддаланди. Даромад анча ошди. Шунга қараб 1988 йилда бўлимдаги мавжуд пахта майдонининг 70 процентини 51 та оилавий звенога бўлиб бердик. Бошқа соҳаларда ҳам оилавий пудратлар яхши иш олиб бормоқдалар. Бу, албатта, ҳосилдорликнинг ошиши, таннархнинг камайишини, сифатни яхшилашни таъминлайди.

Маълумки, пахта етиштириш бениҳоя қийин, оғир, машаққатли иш. Янаги йил ҳосили учун деҳқон шудгордан бошлаб қанчадан қанча меҳнат қилади. Ёзнинг 45 даражали иссиғи, қишнинг қаҳратон совуғида ҳам деҳқон далада бўлади. Етиштирилган ҳосилнинг нест-нобуд бўлишига ким тоқат қила билади дейсиз! Кўп йиғилишларда колхоз-совхоз раҳбарлари, бригадирларни машина билан пахта териш планини бажаришмагани учун жазолайдилар. Партиявий жазолар бериш, ишдан олишлар кўп марталар содир бўлаяпти. Аммо бу чоралар самара бераяптими? Ҳақиқатан ҳам раҳбарлар машина теримига тўғаноқ бўлишадими? Улар нега бу ишга дуруст эътибор қилмайдилар? Минг-минглаб ўқувчи ва студентни теримга олиб келганда уларга жой ва шароит яратиш учун қанча сарф-харажатлар бўлади. Яна меҳнат ҳақининг камайиши-чи? Транспорт сарфини айтинг. Ёрдамчиларнинг соғ-саломат қайтиб кетишларини ўйламайдиган, медицина ходимлари ташвишларини билмайдиган раҳбар йўқ. Ҳамма яхши билади. Лекин у боласи тақдирини ўйлагандек, пахтани ҳам ўйлайди. Сабаби: ҳозирги терим машиналари мукаммал эмас. 90 сантиметрли схемада экилган пахтани терим машинаси 4 қаторли машинага нисбатан тозароқ теради. Чунки 2 қаторни терадиган тракторга МТЗ-80 двигатели ўрнатилган. Аксинча, 60 сантиметрли майдонда ишловчи 4 қаторли машиналарга анча камқувват двигателлар ўрнатилган. Бу билан биз ҳамма айбни техникага тўнкамоқчи эмасмиз. Баъзан карталар нотўғри танланиши, машина теримига мос бўлмаган, агротехникаси бузилган майдонларнинг ҳосилини теришга тўғри келади. Лекин жуда эътибор берилган ерларда ҳам ҳосил исроф қилинмоқда. Бунинг устига машинада терилган Тошкент-1 навли пахтанинг биринчи теримдаёқ II сортга олиниши чатоқ бўлаяпти. Шусиз ҳам пахтанинг нархи жуда арзонлиги маълумку. Алам қиладиган жойи шундаки, ўша агрегат тераётган картадан қўлда териб анализ қилинганда лаборатория I сортни кўрсатади. Бунда деҳқоннинг айби нима? Бир куннинг ўзида бир карта пахтасининг ҳар тоннасидан 100 сўм зарар кўрса-я!

Мана шу муаммолар ҳаммани ташвишга солмоқда. Машина тўкмай-сочмай, тоза терса ким ҳам оғир меҳнат қилишни хоҳлайди! Иттифоқимизда миллион-миллион тонна буғдой етиштирилади. Нега ҳеч ким буғдойни қўлда ўрмайди? Ёки неча миллион тонна макка дони олинади. Қўл меҳнатисиз бўлаяпти-ку шу ишлар. 1961—1963 йилларда пахтани қоп-қанорсиз ташиш ҳақида газеталарда маълумот бериб борилар эди. Мана энди бу ишлар афсонадек туюлади. Қанийдики пахта теришни ҳам техника ана шундай қойил қилиб берса! Барча пахтакор районлардаги аҳвол тубдан ўзгарган, беҳуда ранжишлар барҳам топган бўларди. Ўқувчилар, студентлар, ишчилар ҳам ўз жойларида тинч яшаб ишлаган, ўқиган бўлардилар. «Совет Ўзбекистони» газетасида бу яқин орада янги модель яратилиши номаълум дейилган. Модомики шундай экан, ҳозирги машиналарни тузатишлар киритиб яхшилаш иложини қилишимиз керак. Бунинг учун «Ўзбекистон» маркали пахта териш машинаси двигателини (4 қаторлиги) қувватини ошириш зарур, териш аппаратининг ҳозирги айланиш тезлигини сақлаган ҳолда машинанинг юриш тезлигини камайтириш керак. Ана шунда у ҳосилдор ерларда очилган 28—30 центнерли биринчи теримни чаноқда қолдирмай, тўкмай теради.

Иккинчидан, шпинделлар сонини кўпайтириш зарур.

Учинчидан, пахтани териш, қувурларга тортилиш ва бункерга тушиш жараёнида ҳаво сўриш босими кам. Вентилятордаги шкифлар диаметрини кўриб чиқиш керак. Ана шунда сўриш кучли бўлади ва қувурларда пахта тиқилиб қолиши камаяди.

Тўртинчидан, пахтани сўриш қувурларида датчик ўрнатиш керак. Токи пахта тиқилиб қолганда механик-ҳайдовчини огоҳлантирсин.

Бешинчидан, орқа ғилдиракка ўрнатилган кустоподъёмниклар 50—60 сантиметр юқорида қотириб қўйилган. Натижада эгилган, сал ётган буталарни эзиб-янчиб кетади. Кустоподъёмникларни амортизаторли қилиб ўрнатиш зарурки, тўсиққа учраган пайтда кўтарилиб борсин, битта ҳам пахтани босиб кетмасин.

Олтинчидан, машинанинг сув бакидан тўлиқ фойдаланиш учун вақтни тежаш мақсадида ХВС-1,2 лардагидек шпинделларни юқори ва пастидан қувурчалар ўрнатиб сувни ўзи пуркаб ювишни, сув запаси баки ҳажмини каттароқ қилишни маслаҳат берардим. Бункер пахтага тўлганда жойлашган мослама мутлақо яроқсиз. Анчагина металл беҳуда сарфланмоқда. Сабаби: пахтани бўшатаётганда ярмини ушлаб қолади. Натижада тракторчилар биринчи кунданоқ уни очиб ташлайдилар.

Мана шу фикрларни тўғри деб биласизми, азиз пахтакорлар? Машинанинг бу камчиликлари тузатилса ва кўп ишлаган тажрибали механизаторлардан сўралса, эҳтимол яхши бўлар.

Мукаррам ФУЗАЙЛОВА,
Бухоро область Ромитан районидаги «Октябрь 50 йиллиги» совхозининг 1-бўлими бошқарувчиси.

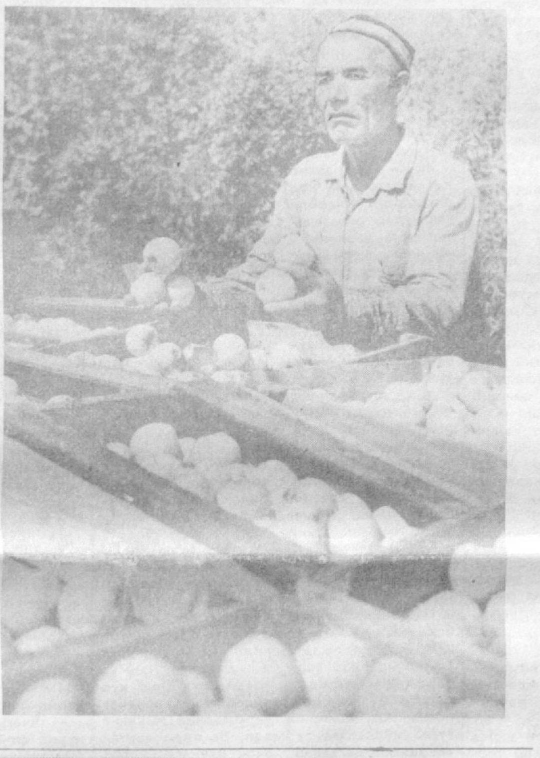

ЯНГИЙЎЛ. «Янгийўл» совхози боғларида мўл ҳосил етиштирилди. Шу кунларда пишган меваларни саранжомлаш, уларни эл дастурхонига сара ҳолида етказиш қизғин. Бу ишда Тўхтасин Раҳмонов бошлиқ бригада аъзолари бошқаларга ўрнак бўлишаяпти. Хўжалик бўйича 300 тонна олма тайёрлаш белгиланган. Ҳозиргача истеъмолчиларга 80 тонна жўнатилди.

СУРАТЛАРДА: 1. Бригада бошлиғи Тўхтасин Раҳмонов, илғор ишчилар Замира Ҳакимова (ўртада) ва Тошхон Сиддиқназарова олмазорда. 2. Ҳосил чўғи. 3. Тажрибали боғбон Ўсар Усмонов жўнатишга тайёрланган мевани кўздан кечираяпти.

Ҳ. МИРЗАКАРИМОВ фотолари.

АГРОСАНОАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

ФОЙДАЛИ ҲАМКОРЛИК

Бутуниттифоқ ихтирочилар ва рационализаторлар жамиятининг Наманган область кенгаши ҳузурида ташкил этилган хўжалик ҳисобидаги фан-техника ижодиёти маркази дастлабки буюртмани бажарди. Марказ ходимлари қисқа вақт ичида Янгиқўрғон ремонт-ишлаб чиқариш корхонасида трактор деталларини ремонт қиладиган автомат комплексни ўрнатиб, созлаб бердилар.

Қишлоқ ремонтчиларининг бу ишга қурблари етмади. Шу сабабли областдаги турли корхоналарга фан-техника тараққиёти ютуқларини жорий этишда ёрдам бераётган марказга мурожаат қилдилар. Тажрибали инженерлар буюртмани тезда бажариб, ишчиларни мураккаб асбоб-ускуналарда ишлашга ўргатишди. Ижодий ҳамкорлик давом эттирилади: ремонт-ишлаб чиқариш корхонаси реконструкциясида яна бир нечта энг янги дастгоҳни ўрнатиш назарда тутилган.

ДЎКОНЛАРДА ЯНГИ БАЛИҚЛАР

Фарғонанинг ихтисослашган дўконлари олдида биқинига «балиқ» деб ёзилган автофургонлар яна пайдо бўлди. Фрунзе районидаги балиқчилик хўжалигида кузги балиқ ови бошланди. Балиқчилик хўжалигининг бу ишга яхши тайёргарлик кўрганлиги, техника тахт қилиб қўйилганлиги, балиқлар ўз вақтида сифатли ем билан таъминланганлиги сабабли август ойининг ўрталаридаёқ балиқ овлаш имконияти туғилди.

Махсус ҳавзалари бўлган савдо дўконларига ҳар куни турли хил балиқлар — зоғара балиқ, дўнгпешона балиқлар келтирилмоқда. Бинобарин, маҳсулот сифати учун курашаётган хўжалик аъзолари овланган балиқларни эрта билан, салқинда савдога жўнатмоқдалар. Бу эса балиқларнинг яхши сақланишини таъминлайди.

Балиқчилик хўжалиги коллективи бу йил ўтган йилдагидан 20 тонна кўп, яъни 750 тонна балиқ тутиб, меҳнаткашлар дастурхонига етказиб бериш мажбуриятини олган.

ҚУРУҚ МЕВА ТАЙЁРЛАНМОҚДА

Учқўрғон район матлубот жамияти ҳузурида ташкил этилган янги корхона «Сельхоззаготпром» деб аталади. Унинг ходимлари кооперативчилардан фарқли ўлароқ, аҳолидан ортиқча маҳсулотларни сотиб олиш билан бирга уларни қайта ишлаш ҳамда сотиш билан ҳам шуғулланадилар.

Бу ерда олти тонна қовун қоқи, 60 тоннадан кўпроқ олма қоқи, шунингдек бошқа мева ва сабзавот қоқилари тайёрлаб қўйилди. Ихтисослашган дўконларнинг пештахталарида дастлабки маҳсулотлар пайдо бўлди.

Кооперативлар қуруқ мева тайёрлашдан ташқари турли хил консервалар ва табиий шарбатлардан салқин ичимликлар ишлаб чиқаришни ҳам режалаштирганлар. Кондитер маҳсулотлари тайёрлайдиган линия созланмоқда.

БОҒОТЛИКЛАР НАМУНАСИ

Боғот районидаги «Коммуна» колхозининг механизаторлари барча терим техникасини графикка аниқ риоя этган ҳолда мавсумга тайёрлаб қўйдилар. Хўжалик меҳнатчилари бу йил механизмлар ёрдамида камида 65 процент ҳосилни териб олишни хўжалик механизаторлари ҳам теримга тўла тайёргарлик кўрдилар: уларга махсус кийим-бош берилди, сменали иш графиги тасдиқланди. Гуласал Полвонова ва Жумабой Машарипов мавсумда 180 тоннадан пахта теришга қарор қилдилар.

Райониинг бошқа хўжаликларида ҳам техника ремонти тугалланмоқда. Нариманов, Жданов, Димитров номли колхозларда агрегатларнинг кўпи тахт қилиб қўйилди. Ремонт ишларини жадаллаштиришга район агросаноат бирлашмаси томонидан техника хизмати кўрсатишнинг янги формалари ёрдам бермоқда. У ремонт хизмати устахоналарини зарур деталлар билан таъминлашни, бу деталларни терим мавсумида комплекс равишда етказиб беришни ўз зиммасига олади.

Айни вақтда, Хоразм область агросаноат комитетининг маълумотларига қараганда, Янгибозор райони хўжаликларида терим техникаси ремонти асоссиз равишда чўзиб юборилмоқда. Чунончи, Куйбишев номли ҳамда «Партия XXI съезди» колхозларида пахта териш техникасининг ярми ҳам мавсумга тайёр эмас.

(ЎзТАГ).

АҲД ҚАТЪИЙ: 35 ЦЕНТНЕР БЎЛАДИ

ИЗБОСКАН

Калинин номли колхозининг Қобилжон Усмонов бошлиқ бригадаси деҳқонлари 111 гектар ерда ғўза ўстиришаяпти. Гектаридан 35 центнердан хирмон кўтаришни кўзлаган бу коллектив экин парваришини агротехника қоидалари асосида ўтказмоқда. Ниҳолларни оби-ҳаётга қондиришда Ҳабибулла Раззоқов, Жўра Қаюмов, Нуриддин Қодиров каби миришкорлар, қатор ораларини юмшатишда механизаторлар Аҳмад Солиев, Ғафур Валиев, далани ёввойи ўтдан тозалашда Дилором Абдураззоқова, Муяссар Тиркашева, Муқаддам Мирзамаҳмудова сингари колхозчилар актив қатнашмоқдалар. 80 гектар майдондаги ғўзалар машинабоп қилиб ўстирилаяпти.

М. ТЎХТАНАЗАРОВ,
Ш. КЕЛДИЕВ.

ЯККАБОҒ

«Бу йил ҳосилдорликни гектар бошига 35 центнерга етказамиз!» — «Шарқ юлдузи» колхози аъзоларининг шиори шундай. Хўжалик аҳли 920 гектарда деҳқончилик қилмоқда. Дала ишлари ўзаро мусобақа асосида йўлга қўйилган. Бу беллашувда Шомурод Бобомуродов, Ғулом Оқмирзаев бошлиқ бригадалар ғолиблик қилишаяпти. Механизаторлар ялпи ҳосилнинг 1.420 тоннасини зангори кемалар бункеридан тўкишга бел боғлашган. Бунга қизғин тайёргарлик кўрилаяпти, 15 та машина ишга пухта шайлаб қўйилди. Мурод Юсупов, Содиқ Раззоқов, Парда Раҳмонов каби механик-ҳайдовчилар мавсумда 100 тоннадан хом ашё теришни кўзлашаяпти.

Ш. МАҲМУДОВ.

УЙЧИ

Роҳила Эргашева, Замира Исмоилова, Умринисо Алимова — «Қизил равот» совхозидаги коммунист Мамасоли Ҳайитов бошлиқ бригаданинг илғор ишчилари. Улар ғўза парваришида фаол қатнашмоқдалар. Бригадада ҳозирга қадар қатор ораларига етти марта ишлов берилди, уч мартадан озиқлантирилиб, суғорилди. Коллектив жорий йилда 101 гектар ернинг ҳар гектаридан 35 центнердан оқ олтин етиштириш ниятида.

М. ҚОДИРОВ.

ЭЛ ДАСТУРХОНИГА

Республика областларида мева ва узум харид қилишнинг бориши тўғрисида 15 августга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Топшириққа нисбатан процент ҳисобида).

МЕВА	
Бухоро	64,6
Жиззах	60,8
Қашқадарё	53,1
Навоий	52,5
Самарқанд	40,8
Хоразм	40,0
Фарғона	37,9
Андижон	35,9
Наманган	35,3
Тошкент	24,2
ҚҚАССР	23,9
Сирдарё	19,3
Сурхондарё	18,3
Республика бўйича	36,0
УЗУМ	
Сурхондарё	20,7
Наманган	10,6
Сирдарё	9,4
Бухоро	7,4
Қашқадарё	7,0
Хоразм	4,8
Фарғона	3,8
Жиззах	3,6
Андижон	3,2
Навоий	2,1
Тошкент	2,1
Самарқанд	0,2
ҚҚАССР	—
Республика бўйича	5,0

БРАЗИЛИЯЛИК ДЎСТЛАР — МЕҲМОНИМИЗ

Ўзбекистон ССР ҳукуматининг таклифига биноан Бразилия Федератив Республикасининг Сеара штати делегацияси расмий визит билан республикамизда меҳмон бўлиб турибди. Делегацияга штат вице-губернатори Франциско Костелло бошчилик қилмоқда. Сафардан мақсад Сеара штати билан Ўзбекистон ўртасида дўстона алоқалар ўрнатишдир.

17 август куни делегацияни Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг раиси Ғ. Ҳ. Қодиров қабул қилди. Бўлиб ўтган суҳбатда у Совет Иттифоқи Лотин Америкаси мамлакатлари, шу жумладан Бразилия билан муносабатларни ривожлантиришга катта аҳамият бераётганлигини таъкидлади. Бразилия томонидан ҳам мамлакатимизга нисбатан шундай қизиқиш борлигидан мамнуният изҳор қилинди. Меҳмонларга Ўзбекистонда Бутуниттифоқ XIX партия конференциясининг қарорлари қандай амалга оширилаётганлиги тўғрисида, республика экономикаси, қишлоқ хўжалигининг ривожланиши, унинг ўзаро манфаатли савдо-сотиқдаги имкониятлари ҳақида гапириб берилди.

Ф. Костелло делегация номидан Бразилия Федератив Республикаси Сеара штати вакиллари Ўзбекистонга келишга таклиф этилганликлари учун миннатдорчилик изҳор қилди. У штат раҳбарлари Ўзбекистон билан савдо-сотиқ, кўп томонлама алоқалар ўрнатишдан манфаатдор эканликларини айтди. Штат экономикасини ривожлантиришнинг устун йўналишлари тўғрисида сўзлаб берилди.

Ҳар иккала томон амалий алоқаларни рағбатлантиришга, маориф, мутахассислар айирбошлаш, қишлоқ хўжалиги соҳаларида самарали ўзаро манфаатли ҳамкорлик қилишга тайёр эканлигини изҳор қилди. Пахтачиликни ва чигитни қайта ишлаш технологиясини ривожлантиришда, қишлоқ хўжалик зараркунандаларига қарши курашда, ирригация, мева-сабзавот маҳсулотларини қайта ишлаш ва консервалаш соҳасида айниқса кенг истиқболлар очилмоқда.

Суҳбатда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг биринчи ўринбосари, республика Агросаноат давлат комитетининг раиси И. Ҳ. Жўрабеков, Ўзбекистон ССР ташқи ишлар министри С. О. Азимов, Ўзбекистон ССР Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитетининг раиси Э. Т. Турсунов иштирок этдилар.

Суҳбатда Сеара штатидан қишлоқ хўжалиги министри Еудоро Валтер де Сантана, маориф министри Нилдес Лима, соғлиқни сақлаш министри Марко Антонио де Оланда Пенафорте, сув ресурслари министри Жозе Баррозо Фильо, Бразилия миллий конгрессининг Сеара штатидан депутати Осмундо Ребосас, штат университетининг ректори Перипедес Шавес, қишлоқ хўжалик тадқиқотлари институтининг президенти Жеральдо Арраес Майа ҳозир бўлдилар.

Шу куни делегация аъзолари Номаълум солдат қабрига гулчамбар қўйдилар.

Ўзбекистон ССР Халқ таълими министрлигида суҳбат бўлиб ўтди.

Меҳмонлар В. И. Ленин номли СССР халқлари дўстлиги саройида, Тошкент метрополитенида бўлдилар, шаҳарнинг диққатга сазовор жойларини кўздан кечирдилар.

(ЎзТАГ).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми партия, совет ва хўжалик органларида кўп йил самарали ишлаганлиги учун Ўзбекистон Компартияси Хоразм область Урганч район комитетининг биринчи секретари ўртоқ **Маркс Жуманиёзовни** Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг фахрий ёрлиғи билан мукофотлади.

ДИЛЛАРГА ПАЙВАНД

Тюмень областида Ўзбекистон маданияти кунлари якунланди

ТЮМЕНЬ ОБЛАСТИ, НЯГАНЬ шаҳри. («Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири С. САЙДАЛИЕВ телефон орқали хабар беради). Учрашувлар, яна учрашувлар... Улар олам-олам завқ беради, қалбларни тўлқинлантиради. Ўзбекистон маданияти кунларининг ҳар бир дақиқаси шундай ҳаяжонли ўтди. «Шодлик» ашула ва рақс, «Наво» вокал-чолғу ансамбллари, Алишер Навоий номли ўзбек давлат академик катта опера ва балет театри санъаткорлари, Шерали Жўраев раҳбарлигидаги ижодий группа ҳар куни икки-уч мартадан геологлар, ўрмончилар, қурувчилар, йўлсозлар ҳузурида концерт беришди. Ёзувчилар, рассомлар, композиторлар, театр арбоблари ҳам график асосида сибирликлар билан учрашувлар ўтказишди. Адабиёт ва санъат намояндаларидан ташкил топган кичик группалар вертолётларда тайганинг олис бурчакларида меҳнат қилаётган геологлар, қурувчилар ҳузурида меҳмон бўлишди.

Ўзбекистон ССР халқ рассоми Неъмат Қўзибоев, композитор Рустам Абдуллаев, шоир Мирпўлат Мирзаев, актёр Элёр Носиров «Узбектюменьхимстрой» трестининг «Бинокор» клубида республикамиз қурувчилари билан учрашдилар. Рустам Абдуллаев роялда ўз асарларидан парчалар ижро этди, Элёр Носиров эса монологлар ўқиди. Мирпўлат Мирзаев янги ёзган шеърлари билан таништирди. Н. Қўзибоев тайгада чизган расмларини намойиш қилиб, ўз ижодий режалари билан ўртоқлашди. Шу трестда икки йилдан бери ишлаётган ўзбекистонлик шоир Ёдгор Обидов ҳамкасбларини шу ердаги қурувчилар номидан муборакбод этди. У Сибирда ҳам ижодини давом эттираётгани, янги асарлар ёзаётганлигини айтди.

Беруний номидаги республика Давлат мукофоти лауреати Озод Шарофиддинов ва шоир Икром Отамуродов янги нефть конларининг кўзини очаётган машҳур Геннадий Николаевич Пургаев бригадасида учрашув ўтказдилар. Бу ерда Қўқон нефть техникумидан келиб практика ўтаётган ёшлар ҳам учрашувда иштирок этдилар.

16 август оқшомида Няганнинг «Юность» клубида Ўзбекистон маданияти кунларининг тантанали ёпилиши маросими бўлди. Шаҳар партия комитетининг иккинчи секретари В. Ф. Баранов республикамиз вакиллари шаънига миннатдорчилик сўзлари айтиб, Тюмень заминига тез-тез келиб туришга таклиф этди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари А. С. Икромов сўзга чиқиб, самимий, қардошларча кутиб олганликлари учун ташаккур билдирди. Нягань шаҳар ижроия комитетининг раиси А. А. Загородних делегация аъзоларидан бир гуруҳига эсдалик совғалари топширди. Шунингдек маданият кунларида фаол иштирок этган адабиёт ва санъат намояндалари Нягань шаҳар партия комитети, шаҳар ижроия комитети ва комсомол комитетининг фахрий ёрлиқлари билан тақдирландилар. Сўнгра республикамиз санъат намояндалари катта концерт беришди. Шоир Аъло Хўжаев Нягань шаҳрига атаб шеър ёзди. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Мансур Тошматов унга куй басталаб, ана шу қўшиқни якунловчи концертда ижро этди. Катта залда йиғилганлар оёққа қалқиб унга жўр бўлдилар. Бу оқшом халқлар дўстлигининг катта тантанасига айланди.

Тюмень областида Ўзбекистон маданияти кунлари ниҳоясига етди. Лекин Ўзбекистон ва Тюмень ўртасидаги иқтисодий, маданий алоқалар давом этаверади.

ЯШАСИН ҲИСОБДОНЛИК!

«ЎҚИМАГАН» РАИС

Мамашокир ака Комиловни қўшни «Шарқ юлдузи» колхозига раисликка тавсия этишганида, гапнинг рости, унчалик оёғи чопмади. Бунинг боиси бор эди.

Колхоз 50-йилларда ҳосилдорлик бўйича республикага донг таратган хўжаликлардан ҳисобланарди. Ўша пайтларда у билан беллашадиган мард хўжалик борми дейилса, избосканликларга унчалик эриш туюлмасди.

Ана шу довруқли йилларда ҳақиқатан ҳам колхознинг қадди алп йигитларникидай тик, сўзи ўткир эди. Дангиллама клуб, мактаб, чорвачилик фермалари худди шу йилларда қурилди. Колхозчининг ҳамёнига мўмай-мўмай пул тушди.

70-йилларга келиб файз-барака арий бошлади. Айниқса Каримжон Исмоилов раислик қилган кезларда экономика жарга ағдарилган машинадай қулаб кетди. Бундан колхозчилар ҳам, район раҳбарлари ҳам ҳайрон эдилар. Ҳолбуки, улар наздида К. Исмоилов ундай-мундай одам эмас, райкомкомсомолда, халқ контроли комитетида, партия ишида чиниқиб, омма билан ишлаш илму амалини пухта эгаллаган қўш дипломли агроном эди. Ана шундай «чиниққан», «чаққон» йигит хўжаликни ўтқазиб қўйса-я?

Дарҳақиқат, давлат планлари бажарилса-да, деҳқоннинг қозони оби ёвғондан бўшамасди. Ҳаммаси ошириб адо этилади, лекин меҳнаткаш йиллик даромаддан умид қилмайди.

Бора-бора колхозчилар даладан безишди.

Чигит экиш бир амаллаб ўтказиб олинса, ягана, чопиқ, суғоришга одам топилмайди. Кишилар раисни кўришса, «Қўлингдан келганини қил» дегандай қийшайиб кетаверишади. Тўғри-да, колхозчи ишласа-ю хизмати қадрланмаса...

Қўш дипломли раис ҳайрон: нима қилиш керак? Колхознинг бор-будини сарфлаб бўлди. Хўжалик томоғигача қарзга ботди.

Шу пайтда унинг хаёлига бир фикр келди. Омадли йилларда қурилган клуб ва идора биноларини бошқа ташкилотга сотса-чи? Харидорлар ҳам топила қолди...

Хайрият, ўша кунларда, яъни 1983 йилнинг кузида район раҳбарлари раисни ўзгартириш зарурлигини, акс ҳолда у колхознинг ички кўйлагини ҳам сотиб юбориши мумкинлигини сезиб қолишди...

Янги раис хўжаликка келиб аҳволни кўрадики чатоқ: планлар ошириб бажарилар экан-у бироқ фойда келтирадиган биронта тармоқ йўқ.

1983 йил терим мавсуми бошланиб кетган. Одамларга пул берайлик деса, хазина қуруқ.

Мамашокир ака олдин қўшни илғор хўжаликда катта гапириб, ўрни келса дадил сарфлаб юрган одам эмасми, диққати бироз ошиб қолди. Илгари раис муовини бўлса-да, муҳтож колхозчиларга қўрқмай уч-тўрт минг ёзиб бераверарди. Мана энди ўн сўмни айтинг... Одамларни йиғиб «Ўртоқлар, прогул қилиб ўзларингни қўшимча даромаддан маҳрум этманглар» деса, «Эртак айтманг, раис» деб жеркиб ташлашарди. У билдики, эл ишончини қозонмагунича иш юришмаслиги аниқ. Лекин қандай қилиб?

Бир тасодиф бўлди-ю, халқ унга меҳр қўя бошлади. Биз бу воқеани раиснинг ўзидан эмас, район раҳбарларидан эшитдик.

Айтишларича, колхоз бош агрономи уйига бир прицеп кўк ўтни тушириб олибди. Раис обрўли мутахассисдан бундай номаъқулчиликни кутмаган экан. Эртаси куниёқ правление мажлисини чақириб, уни муҳокамага қўйибди. Кимсан — бош агроном арзимаган ўт учун ўртада қизариб турса-я!

— Колхозчини талашга уялмадингизми? — дебди раис унинг юзига. — Кимда-ким колхознинг тийинига хиёнат қилса, ўзидан кўрсин — шафқат йўқ!

Шу-шу биров велосипедда бирон нарса олиб кетаётган бўлса ҳам раҳбарлар тергайдиган бўлишибди.

Янги раис бундай чамаласа, 1983 йилги ҳосилнинг тақдири ҳал. Шундай бўлса-да, биринчи навбатда етиштирилган пахтани нобуд қилмай, омилкорлик билан йиғиштириб олиш йўлларини қидирди. Айни пайтда колхозни еб ётган текинтомоқлар дастини қирқишга қаттиқ киришди. Бир куни ҳеч кимга сездирмай хўжалик транспорти бўш пайтларда қандай юмуш билан бандлигини кузатди. Машина ва тракторлар қаёқларгадир ғизиллаб бориб келишарди-ю, қилинган иш ҳақида ҳеч ким оғиз очмасди. Демак, тушган фойда — тракторчи билан шофёр ҳамёнига...

Дарҳол гаражда пулли транспорт хизматини йўлга қўйди. Аҳоли колхоз транспортидан марҳамат қилиб истаганича фойдалансин, бироқ ҳайдовчи топган пулининг маълум қисмини кассага тўласин.

Шу тариқа 1984 йилда аҳолига тўловли транспорт хизмати кўрсатиш эвазига тўрт ярим минг сўм кирим қилинди.

Раис бундай чамаласа, болалар боғчаларига сарфланадиган йиллик харажат 168 минг сўмни ташкил этар, колхозчининг ҳам, ишловчи ёки бекорчининг ҳам фарзанди бепул тарбияланар экан. Хиёл ўтмай бу ерда ортиқча штатлар қисқартирилди. Боланинг отаси ҳам, онаси ҳам далада ишласа бепул, борди-ю эр-хотиндан фақат бирови ишласа беш сўм, четда ишлайдиганлар эса ўн сўмдан тўлайдиган бўлишди. Қарабсизки, шунинг ўзидан йилига 62 минг сўм маблағ колхоз чўнтагига тушадиган бўлди.

Авваллари техника сотиб олишда уч экспедитор басма-басига ишлар, олиб келингани керакми, йўқми — ҳеч ким суриштирмасди. Иккита «азамат» қисқартирилди. Қолган танҳо экспедитор билан кераксиз машина-ускунани олиб келмаслик ҳақида келишилди. Мабодо бунга амал қилмаса, зиён унинг ҳисобидан ундириб олинади. Самараси ёмон бўлмади: ўша йилиёқ 80 минг сўм тежаб қолинди.

Қишлоқ ҳаммомидаги кунлик тушум ҳам аниқланди: қирқ беш сўм экан. Бундан ташқари тўрт ходим кун бўйи келган-кетганнинг хизматида, боз устига улар колхоздан ҳам маош олишади. Раис ҳаммом мудирини чақириб, кунлик фойданинг ҳеч бўлмаса ярмини хўжаликка кирим қилишни сўради. У рози бўлмагач, икки нонхўрни қисқартириб, ҳаммомга тушиш учун талон жорий этди. Мана, натижаси: 1983 йили колхозга 5.700 сўм зарар келтирган бўлса, келгуси йили 14.500 сўм фойда берди. Бундан ташқари колхозда йигирма икки нафар қоровул бор эди. Уларга ўзлари қўриқлаётган идора ёки ташкилот томорқасига сабзавот экиш таклиф этилди. Шу тариқа қўриқбонлар ойлик маошларининг 35—40 фоизини бевосита қоплайдиган бўлдилар.

Янги раисга ҳар бир бригадада биттадан хирмон бўлиши ҳам ортиқча туюлди. 26 танинг ҳар бирида етти-саккиз нафар, жами 167 колхозчи банд. Хирмонлар марказлаштирилди, бор-йўғи йигирма одам барча ишни уддалайди. 41 та трактор ва пирцеп ўрнига 4 та трактор, 8 та прицеп қолдирилди. Қарабсизки яна 25 минг сўмдан ортиқ фойда.

Идора ходимларидан 32 киши қисқарди.

Жами 101 пенсионер бўлиб, улар ҳам давлатдан, ҳам колхоздан ички пенсия олишарди. Ҳисоблаб кўрилса колхознинг давлатдан оладиган қарзи асосан пенсионерларга тарқатиб бериларкан. Махсус комиссия қариялар шароитини ўрганди. 12 одам ҳақиқатан ички пенсияга муҳтож деб топилди. Қолганлариникини эса вақтинча, колхоз қаддини тиклаб олгунича тўхтатиб туришга қарор қилинди.

Бригадаларда йўқ одамлар номига пул ёзиб олишдек муттаҳамликка мутлақо чек қўйилди.

Ана шуларнинг ҳаммасидан колхоз 1984 йилда 574 минг сўм иқтисод қилди.

— Ҳар йили ярим миллион сўмдан зиёд пулни ҳавога совурса манман деган бақувват хўжалик ҳам икки-уч йилда бели майишиб, ўтириб қолади-да, — дейди Мамашокир ака биз билан суҳбатда. — Колхоз минг машаққат билан етиштирган бир кило пахтасини давлатга бор-йўғи 59 тийиндан сотади. Демак, бояғидай ҳисоб билмаслик салкам минг тонна пахтани сувга оқизиб юбориш билан баробар эмасми?

1984 йил якунига кўра пахта, пилла, чорвачилик маҳсулотларидан 2,5 миллион сўм соф даромад олинди. Колхозчиларга 1 миллион 650 минг сўм маблағ қўшимча даромад сифатида тарқатилди. Раис кўп ҳақдор бўлган колхозчиларни эл олдига номма-ном чақириб, даромадини қийиққа тугиб қўлларига тутқазди. Баҳорда «эртак айтманг» деганлар бир чеккага чиқиб қолишди. Чор атрофга тарқаб кетганларнинг келхозга қайтиб келишларини кўрсангиз эди!

Бироқ бу муваффақиятлар янги раисни қониқтирмас, унинг ўзига хос жайдари ҳисоб-китоблари, эзгу ўйлари бор эдики, булар бир қарашда жуда оддий, аммо амалга оширилиши мушкул орзулар эди.

—Масалан,— дейди у, — бир гектар ерга помидор эксак ҳар килограммини энг паст нарх — 12 тийиндан сотганимизда ҳам 4.800 сўм даромад қиламиз. Борди-ю эртароқ етиштириб тайёрлов идорасига 30—50—80 тийиндан тортиб берсак ёки тўғри бозорга чиқариб сотсак, колхозчи пулнинг тагида қолиб кетди деяверинг. Пахтанинг эса ҳар гектаридан нари борса икки минг сўмдан даромад қилиш мумкин, холос. Ана энди ўйлаб кўринг, пахта билан помидорнинг меҳнатини солиштиринг. Бундай таққосни республикамизда ўсадиган истаган мева ёки сабзавотга нисбатан солиштириш мумкин. Аминманки, пахтакор 30—40 марта кўп меҳнат қилиб, ўз ҳосилини сув текинга сотади. Хўш, пахтакорнинг ёзуғи не?! Ана шу даромад билан колхозчини далада ушлаб туриш мумкинми? Эҳтимол уни камоли шу жафокаш касбдан бошқа ишга омилкор бўлмагани учунгина далада тутиб туриш имкони бордир? Бироқ унинг турмуши, оиласида ҳоли не кечади? Пахтакорлар болажонлиги билан бошқа касб эгаларидан ажралиб туришади. Ҳар бир колхозчининг уйида унинг қўлига умид билан қарайдиган камида 4—5 норасидаси бор. Йўқ, бу инсофдан эмас. Ё пахтанинг харид нархини ошириш, ёки деҳқонга истаган нарсасини экиш ҳуқуқини бериш керак.

Мамашокир ака ана шулар ҳақида ўйлар экан, одамларга тайинли ёрдам бера олмаётганидан афсусланарди.

1984 йилда «қани, нима бўлса бўлди» деди-ю, 6 гектар пахтазор ўртасига карам эктирди. 2—3 ой ичида карамнинг ўзидан 18 минг сўм даромад қилинди. Бундан ташқари ҳар бригадага тушлик овқат учун 250 сўмдан тарқатиб берилди. Кузда эса ўша ердаги пахтадан ҳам 32 центнердан ҳосил кўтарилди.

Узунқулоқ одамлар орқали бу гап юридик идоралар раҳбарларига етиб борди. Ўзбошимчалиги учун жазоланиши мумкинлигини айтиб, карам экишни таъқиқлаб қўйишди.

— Бу йил яна, бор, нима бўлса бўлди дедиму, уч гектар ерга карам эктирдим. Ҳозирча хомчўтларимиз 16 минг сўмга қоралаб бораяпти. Бундан ташқари кузгача 10 та бригаданинг тушлик қозони бепул қайнайди,— дейди раис хурсанд бўлиб.

Хўжаликда жамоат чорвасига эътибор кучайди. Чўчқачилик фермаси ташкил этилиб, шу йилнинг ўзидаёқ давлатга 10 тонна гўшт сотилди. Йил охиригача яна 25 тонна сифатли шундай гўшт етказиб бериш кўзда тутилмоқда.

Чўчқачиликнинг арзон ва камхаржлиги колхоз чорвадорларига маъқул тушиб қолди. Масалан, бир килограмм чўчқа гўшти етиштириш учун кунига тўрт килограмм озуқа бирлиги сарфланаркан. Бир килограмм мол гўштига эса ўн беш килограмм кетади. Чўчқа яхши парвариш қилинса олти ойда сўйиш мумкин, новвос камида ўн саккиз ойсиз етилмайди.

Раиснинг айтишича келгуси йили колхоз аъзоларига ўттиз тонна арзон мол гўшти сотиш мўлжалланмоқда. Ҳа, айтганча, яна бир яхши гап: раис ички пенсияси қирқиб қўйилган қариялар нафақасини шу йил охирларида қайта тиклаш ниятида эканлигини айтди.

Мамашокир ака янгиликка ўч, омилкорлиги билан ёш раҳбарларнинг ҳам ҳавасини келтириб ишлайди. Масалан, пахтанинг янги сорти чиқибди, ким экади дейилса, ҳеч иккиланмай синаб кўраверади. Бу борада унга бир пайтлар сорт синаш участкасида бригадирлик қилганида орттирган тажрибалари, янги навларнинг биологик хусусиятларини табиий шароитга уйғунлаштириш йўлида узоқ йиллик саъй-ҳаракатлари қўл келади. Шунинг учун бўлса керакки, инқирозга юз тутган бир хўжалик унинг бошчилигида уч-тўрт йилдаёқ қайта туғилди, райондаги иқтисодий бақувватлар қаторига чиқиб олди.

Айни кунларда 1988 йил ҳосили учун кураш авж олдириб юборилган. Ҳар ғўзада 7—8 тадан тўлиқ кўсак. Пахтакорлар топшириқларни барча кўрсаткичлар бўйича ошириб бажаришга тўлиқ ишонч билан меҳнат қилишаяпти.

Кейинги йилда замонавий болалар боғчалари, мактаблар, чорвачилик фермалари қурилишига астойдил киришилди.

— Янаги йил охиригача бешта мактабни қуриб фойдаланишга топширамиз,— дейди Мамашокир ака ички бир қониқиш билан ва яна қўшиб қўяди: — Болаларимиз эллик йил давомида мактабга зориқишмайди. Етар, болалар оғзидан, маънавиятидан юлганимиз бас!

Ана сизга жайдари ҳисоб-китоб, халқ тўрт амали.

Мамашокир ака биронта институтни тамомламаган, районда якка-ю ягона дипломсиз раҳбар. Одамлар уни ҳаёт дорилфунунини битирган агроном дейишади.

Биз хайрлашар эканмиз, Мамашокир Комиловнинг колхоздан безиб кетган, аламзада одамлар билан тил топишаётганининг боиси ҳам унинг ўзбекона содда, меҳнаткаш, ҳалол, доно сиёсатида, уддабуролигида эмасмикин, деган хаёлга бордик.

Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ.

СОВЕТЛАР ҲАЁТИДАН

ЖОНЛИ МИСОЛ АСОСИДА

Хўжаобод қишлоқ Совети депутатлари одатдан ташқари семинар ўтказдилар: улар ҳамқишлоқларини Тўлқинжон Самсоқов хонадонига таклиф этишди. Оилада олти киши бўлиб, улар халқ хўжалигининг турли соҳасида меҳнат қилишади. Уларнинг ҳаммаси ерга муҳаббат қўйган. Ўз уйларида қулупнайдан тортиб қовоққача ҳамма нарсани ўстиришмоқда. Катта даромад ҳам олишмоқда: масалан, бу йил қулупнай минг сўм фойда келтирди. Оила ўзи етиштирган помидор, пиёз, сабзи, ош кўк, шафтолини бозорда сотади. Умуман бу йил шахсий хўжаликдан камида уч минг сўм фойда олиш кўзда тутилмоқда.

— Бу билан биз оилани қўшимча пул билан таъминлабгина қолмасдан, шу билан бирга болаларни меҳнатсеварлик руҳида ҳам тарбиялаяпмиз, — дейди Тўлқинжон ака. — Уларнинг барчаси дарслардан кейин бизга ёрдам беради. Болалар уйдаги тўкинчилик уларнинг меҳнатига ҳам боғлиқлигини билишади. Бизда ҳамма зарур нарсалар: рангли телевизор, холодильник, енгил автомашина бор. Уйланадиган кичик ўғлимиз учун уй қураяпмиз. Шахсий хўжаликсиз бундай яшай олмасдик, албатта.

Айтиш мумкинки, Т. Самсоқовнинг ҳамқишлоқлари томорқа хўжалиги юритишнинг барча «сир-асрорларига» жонли мисол асосида тушуниб етдилар. Қишлоқ Совети депутатлари эса такрор-такрор бир гапни айтишди: бунда ҳеч қандай сир йўқ, фақат ерга нисбатан тайёрга-айёрлик муносабатини йўқотиш истаги бўлса бас, шунда ҳар бир кишининг иши ўз-ўзидан юришиб кетади.

ДЕПУТАТЛАР ИШТИРОКИДА

Киров районидаги «Москва» колхозининг юқори қишлоғида қурувчилар эллик ўринга мўлжалланган «Юлдузча» болалар боғчасини муддатидан илгари фойдаланишга топширдилар. Янги болалар боғчасида болалар мебели ва ўйинчоқлар билан жиҳозланган, ухлаш ва ўйин хоналари унинг кичкинтой эгалари хизматида. Штат тажрибали педагог-тарбиячилар билан тўлдирилган.

Бу— хўжалик маблағи ҳисобига барпо этилган олтинчи мактабгача тарбия муассасасидир. Шу қувончли воқеага ота-оналар билан биргаликда сайловчиларнинг наказини бажарган Рапқон қишлоқ Совети депутатлари ҳам ҳақли равишда шерик бўлмоқдалар.

Сайловчилар наказларини ўз вақтида бажариш область шаҳарлари ва қишлоқларида мактабгача тарбия муассасалари тармоғини анча мустаҳкамлаш ва кенгайтириш имконини берди. Ўн иккинчи беш йиллик бошидан буён бу ерда 11725 ўринли 56 та болалар боғчаси ва мактабгача тарбия комбинати қурилди.

(ЎзТАГ).

ДОЛЗАРБ МАВЗУДА СУҲБАТ

ЎҚИТУВЧИЛАРНИНГ АВГУСТ КЕНГАШЛАРИ

Янги ўқув йили бошланишига оз қолди. Ўқитувчилар учун, анъанага кўра, ўқув йили август ойида бўладиган педагогика конференциялари билан бошланади.

Ана шу воқеа арафасида ЎзТАГ мухбири Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг фан ва ўқув юртлари бўлими мудири **Нурислом ТЎХЛИЕВ** билан учрашиб, редакцияга республика ўқитувчиларидан тушган бир қанча саволларга жавоб беришни илтимос қилди.

— Биринчи савол. Халқ маорифида қайта қуриш давом этмоқда. Бу август педагогика кенгашларидек анъанага ҳам таъсир этадими?

— Албатта, лекин ҳозирча биз август ойида ўтказиладиган педагогика конференцияларидан воз кечганимиз йўқ. Ўқитувчиларнинг бу галги кенгаши мазмунини халқ маорифини қайта қуриш масалаларига бағишланган КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил февраль пленуми қарорлари белгилаб беради.

Пленум мактабни янгилашнинг стратегик йўлини белгилаб берди, август педагогика кенгашларида худди ана шу стратегик йўл-йўриқларга амал қилиб, тараққиёт шарт-шароити ва даражасига асосланиб, у ёки бу район мактабларида ҳал этилиши лозим бўлган тактик муаммоларни ишлаб чиқиш лозим бўлади.

Бу ўринда ижодий изланувчан, мактабни қайта қуришнинг янги инқилобий йўлларини қидираётган инсон ва муаллим асосий ҳаракатга келтирувчи куч бўлиши керак. Конференцияларнинг қатнашчиларига ёрдам бериш мақсадида «Ўқитувчилар газетаси» ва «Учитель Узбекистана» газеталарининг 20 июнь сонида республикамиз учун хос бўлган асосий муаммолар кўрсатиб ўтилди. Бу муаммоларнинг ҳал этилишини барча ўқитувчилар кутиб туришибди. Конеренциялар ишидаги сифат ўзгаришлари ана шулардан иборат.

Мазкур йиғинларни ўтказиш шаклини ҳам бирмунча ўзгартириш таклиф этилди. Едингизда бўлса керак, одатда конференциялар доклад билан бошланар ва унда йўл-йўриқлар баён этилар эди. Докладда муҳокама қилиниши лозим бўлган вазифалар белгилаб берилгандек бўларди. Эндиликда партия комитетининг доклади педагогика кенгашининг охирида бўлади, шу тариқа икки кунлик мунозара якуни чиқарилади, ушбу муҳокама умумлаштирилади.

Конференция демократия руҳида ўтиши лозим, ҳамкасбларига бирон-бир жўяли гап айтмоқчи бўлган ҳар бир кишига сўз берилиши керак. Очиғини айтадиган бўлсак, албатта кириш сўз-у, нутқ охирида ваъдабозликдан иборат сийқаси чиққан ўн минутлик ахборотлар билан минбарга чиқиш шарт эмас.

Хуллас, биз бу галги август педагогика кенгашидан муаммоларнинг жонкуярлик билан муҳокама қилинишини, маориф ходимлари олдида турган катта вазифаларнинг ижодий ҳал этилишини кутиб турибмиз.

— Шундай қилиб. педагогика кенгашининг асосий мавзуи аниқлаб олинган. Ахир илгари ҳам мавзу белгилаб қўйилар, конференция эса кўпинча навбатдаги зерикарли тадбирга айланиб, ҳамма нарса ўзгармай қолаверар эди...

— Шу боисдан ҳам биз бу галги конференцияларда ҳар бир райондан ҳар бир мактаб, ҳар бир ўқув юртининг халқ маорифи ислоҳотини амалга оширишда конкрет амалий йўлларни белгилаб олишига ёрдам берадиган бамаъни, жўяли гапларни кутиб турибмиз.

Анчагина муаммолар йиғилиб қолди. Моддий базанинг заифлиги, дарсликларнинг етишмаётганлиги, улар сифатининг пастлиги, ўқитувчи кадрлар тайёрлаш муаммолари шулар жумласидандир. Кўриниб турибдики, барча масалалар муҳим ва бир-бири билан чамбарчас боғланган. Аммо шундай бир анъана пайдо бўлганки, муаллимлар йиғилиб, раҳбариятга ўз эътирозларини айтиш имконияти пайдо бўлиши биланоқ, мулоқот ўрнига саволлар ёғилиб, асосий мавзудан четга чиқиб кетилади. Пол учун бўёқ, қурилиш материаллари йўқлиги ҳақида, мактаблар ремонти кечикаётгани хусусида ва бошқа масалалар ҳақида гапиришади. Бундай муаммоларнинг ўткир бўлиб турганлиги равшан. Бу соҳада муайян иш қилинмоқда, жиддий қийинчиликларга қарамай, маорифнинг моддий базаси мустаҳкамланмоқда. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг X пленуми қарорлари ҳам шунга қаратилгандир. Ушбу қарорда, мавжуд шароитларда энг юқори натижаларга эришиш учун ўқув-тарбия жараёнини мукаммал ташкил этиш лозим, деб уқтирилган. Бу вазифа реал ва уни амалга оширса бўлади. Кўпчилик педагогика коллективларнинг иш тажрибаси шундан далолат бериб турибди. Маорифимиз соҳасида фаол ижодий изланиш билан машғул бўлиб, амалда бунинг самараларини намойиш этаётган ўқитувчилар бор. Аммо, таассуфки, четдан туриб кузатаётган ва яна ҳам ёмонроғи танқидбозликка уннаб кетган кишилар ҳам бор. Бу билан муроса қилиб бўлмайди, аммо ҳозирча ёш авлод тарбиячиси тутаётган ана шундай позицияга ҳамма ерда ҳам ва ҳамиша зарур баҳо берилаётгани йўқ.

— Мактаб ислоҳоти ҳақида гапирар эканмиз, кўпинча биз ислоҳотни амалга оширишда муаллим асосий ўрин тутади, деймиз. Ҳаётда ҳам шундайми?

— Ўқитувчи — ижодий касб эгасидир, албатта. У маорифни, ўқув-тарбия жараёнини қайта қуришни амалга оширишда асосий сиймодир. Афсуски, муаллимга ўзининг бевосита вазифасини бажариш нечоғлик қийин бўлаётганлигини тажриба кўрсатиб турибди. Турли инструкциялар билан ўқитувчининг «қўл-оёғи чандиб боғлаб қўйилган», кўпдан-кўп текширувларнинг оқибати шу бўлдики, ўқитувчи «кўрсатмасиз» бирон нарса қилишга чўчиб қолган. Турғунлик йиллари педагогнинг ўзини меҳнатда намоён этиш хислатини йўққа чиқарди. Устига-устак, ўқитувчини устомонлик қилишга, ўз ишининг натижаларига бефарқ қарашга ўргатиб қўйишди. Ҳозир ҳам «процент кетидан қувиш» касали бор, бу эса педагогика коллективининг барча куч-ғайратларини чиппакка чиқармоқда.

Буларнинг ҳаммасига қатъий барҳам бериш лозим. Бу иш қанчалик тез қилинса, шунча яхши. Буни барча шарт-шароитни, малака даражасини ҳисобга олиб, ҳамма жойда қандай амалга оширса бўлади? Янгиланиш жараёни муқаррар бўлиши, ўқитувчилар ҳамда район халқ маорифи бўлимларининг ходимларини журналдаги баҳогина эмас, балки мактаб ўқувчиларининг одоблилиги ва билимдонлиги ташвишлантириши учун нималар қилиш лозим. Келинг, катта даврадаги педагогика кенгашида шу ҳақда гаплашиб олайлик.

Бундан ташқари, ўқув юртларини бошқаришни давлат-жамоат бошқарувига қай йўсинда айлантириш лозимлигини батафсил муҳокама қилиш лозим. Шундай қилганимиздагина, мазкур бошқарув КПСС Марказий Комитетининг февраль пленуми қарорларига мос бўлади. Демак, халқ депутатлари ижроия комитетлари ҳузурида мактаблар, халқ маорифи кенгашлари тузишга ниҳоятда жиддий ёндашувимиз лозим.

Август кенгашида мактабда қайси лавозимларга мутахассисларни сайлаб қўйиш лозимлиги, сайловни қандай ўтказиш кераклиги ҳақидаги масалалар мунозарага сабаб бўлади., деб ўйлаяпмиз. Мактабни ҳақиқатан политехника мактабига айлантириш, меҳнат тарбиясининг самарали ва таъсирчан бўлишига эришиш муаммоси ҳам муҳокама қилинишини кутаяпмиз.

Хуллас, кўпгина масалалар муҳокама қилиниши керак. Ўқитувчиларнинг ўзлари ҳам анчагина масалаларни ўртага қўядилар, албатта. Болаларни тарбиялаш — умумхалқ иши ва буни тушуниб олиш ниҳоятда муҳимдир — конференциялар иши ана шу фикр билан йўғрилган бўлиши керак. Шу муносабат билан халқ маорифи масалаларини муҳокама қилишда база корхоналари, педагогика фани, олий мактаб вакиллари фаол иштирок этадилар, деган фикрдамиз.

Конференция қатнашчиларининг диққат-эътиборини атеистик, ҳуқуқий ва интернационал тарбия муаммоларини муҳокама қилишга жалб этишни истар эдик.

— Ўзбекистонда халқ таълими министрлиги тузилиб, маориф, ҳунар-техника таълими ва олий мактаб ягона системага бирлаштирилди. Бундан маорифчилар ва ҳунар-техника таълими ходимларининг август кенгашлари келажакда биргаликда ўтказилади, деган хулоса чиқадими?

— Буни ҳаёт ва келгуси иш практикаси кўрсатади. Бу йил эса мактаб ўқитувчилари ва ҳунар-техника таълими ходимлари конференцияларини алоҳида ўтказадилар.

Пировардида барча муаллимларга муваффақият тиламоқчиман. Гап камроғу, иш кўпроқ бўлсин.

Асал — етти хазинанинг бири. Бўстонлиқ районидаги «Хўжакент» совхозида бу шифобахш неъматни кўпайтиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Хўжаликда 1.400 та уяда асалари боқилмоқда. Улуғ Ватан уруши иштирокчиси Нишонбой Абдуллаев бу борада катта тажриба тўплаган. У ўз касби сирларини ёшларга эринмай ўргатиб келмоқда.

СУРАТЛАРДА: тажрибали асаларичи Нишонбой Абдуллаев; асалари инлари.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотолари.

КОЛЛЕКТИВ ПУДРАТ: илк қадам ва муаммо

ИЖАРАЧИ ЗВЕНОЛАР МУВАФФАҚИЯТИ

ПОП РАЙОНИ ҚИШЛОҚ МЕҲНАТКАШЛАРИ ЯНГИ ШАРОИТЛАРДА ИШЛАМОҚДАЛАР

Опа-сингил Марҳаматхон ва Савринисо баҳорни ташвишланиб қарши олдилар. Нима учун бригадир звеномиз ерини бошқаларга бермоқчи? Бундан уларнинг турмуш ўртоқлари ҳам оғриндилар. Кечқурун Марҳаматхонларникига йиғилишди. Қандай бўлмасин карталарни қайтариб олиш ҳақида узоқ баҳслашишди.

— Биз бу ерда беш йилдан бери ишлаяпмиз, — деди куйиниб Марҳаматхон. — Уни ҳозиргидек қилгунча озмунча тер тўкдикми? Эндигина унинг ҳар қаричи, паст-баландлигини билиб, қайси ер кўпроқ сув талаб қилади, қайси ерда ишловни қандай ўтказишни ўрганувдик. Янги участкани ҳам беш қўлдай ўрганишимиз учун яна қанча вақт керак.

— Жуда тўғри, — уни қўллаб-қувватлади Савринисонинг турмуш ўртоғи Жамолиддин Камолов. — Участкамизни шундай ҳолга келтириш учун қанча куч сарфладик, ахир!

Марҳаматхоннинг турмуш ўртоғи Жамолиддиннинг гапини маъқуллаб бош силкиди ва «Бериб бўпмиз!» деди қатъият билан. Звенонинг ерини бошқаларга бериш кимнинг ҳам хаёлига келди? Ўтган йили улар планни бажаришди. Фақат об-ҳаво ноқулай келдида, акс ҳолда хирмонлари янада баракали бўларди. Афсуски, октябрда ёққан қор даладаги ҳосилни яксон қилди.

Узоқ фикрлашувдан сўнг Савринисони район партия комитетига вакил қилиб юборишга келишишди. Савринисо Раззоқова КПСС аъзоси, цех партия ташкилоти секретари. Попда таниқли.

Район партия комитетининг биринчи секретари Маҳмуд Абдуллаев Савринисони диққат билан, мароқланиб тинглади. Райком секретарига оддий колхозчининг қатъияти, ерга нисбатан меҳри, куйдипишдилиги маъқул бўлди.

— Оилавий пудратчиларга ер бир йилга эмас, камида 7—8 йилга берилиши керак,— деди суҳбат охирида С. Раззоқова. — Менимча ана шунда одамлар ўзлари ишлаётган ер тақдирига бефарқ қарашмайди. Кузда далани ғўзапоядан яхшироқ тозалаб, минерал ўғитдан ҳам, маҳаллий ўғитдан ҳам расамади билан фойдаланишади. Ўзларини ернинг ҳақиқий хўжайинлари деб ҳис этишади.

Колхозчи аёл шахсий манфаат билан айни бир пайтда ижтимоий манфаатларни ҳам ҳимоя қиларди. Ёш коммунистнинг фикри районда акс-садо берди. Район агросаноат бирлашмаси кенгашида мазкур муаммо муҳокама этилиб, ҳал қилинди.

«Коммунизм» колхозининг Марҳаматхон Каримова бошчилигидаги оилавий пудратчилар даласида бўлганимда оқшом туша бошлаган эди. Кафтдек текис далада очилган узун, бир текис пушталар орасидан жилдираётган сувда ботаётган офтоб нури ялтирайди. Кетмон тутган опа-сингиллар оби ҳаёт эгатларга бир текис таралишини кузатиб юришган экан.

— Беш йилдирки колхоздан пудрат шартномаси бўйича ер олиб, пахта етиштираяпмиз,— дейди Марҳаматхон. — Ҳар бир ишни пухта режалаб, камроқ сарф-харажат қилиб кўпроқ ҳосил олишга ҳаракат қилаяпмиз.

—Даладаги ҳамма юмушларни ўзларингиз бажаришга қийналмаяпсизлармиi? — деб сўрадим Марҳаматхондан.

— Йўқ, — деди у. — Менда саккиз, синглим Савринисода тўрт фарзанд бор. Болалар дарсдан бўшашди дегунча бизга ёрдам беришади. Улар ҳам шу даладан ризқрўзимизни ейишимизни мурғакликдан билишади.

— Сарф-харажатлар чек билан ҳисоб-китоб қилинаётгани биздақа пудратчиларни айниқса хурсанд қилди, — деди механизатор Жамолиддин Камолов. — Энди звенонинг ҳар бир сўмлик харажати ҳисобли. Илгари механизатор бажарган ишнинг сифатини назорат қилиш қийинроқ эди. Механизациядан яхши фойдаланмай пахта етиштириш мушкул. Пудрат шартномасини имзолаганларнинг ҳаммаси бир оила кишилари бўлгани учун ишга ҳам бирдай масъулият билан ёндашаркан.

Бу оиланинг ҳар бир аъзоси ўтган йили 17,5 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарди. Шунга яраша моддий манфаатдорлик ҳам юқори бўлди.

Ҳилолиддин Аҳмаджонов ўрта бўйли, миқтидан келган эллик ёшлардаги киши. Унинг оиласи 41 гектар ерни пудратга олган. Бу йил 11 гектар ерда пахта, 30 гектарда маккажўхори етиштираяпти. Наҳотки шунча ишни бир оила аъзолари бажаришса?

— Ажабланманг, — деди Ҳилолиддин — аянгиз Ижозатхон Қаҳрамон она — 8 ўғил, 4 қиз — жами 12 фарзанд туғиб берган. Ўғилларим, Азимжон, Маъмуржон, Зуҳриддин, Муҳиддин, Ҳасанбой, Ҳусанбой мен билан бирга ишлашади. Тўрт ўғлимни уйлантирганман. Қизларим турмушга чиқишган. Зарур пайтда болаларим, келинларим, невараларим — жами 20 нафарга яқин оиламиз аъзолари далага чиқиб ёрдамлашадилар.

Марғизор қишлоғида серҳон меҳнатсевар, бу оилани ҳамма билади. Хонадонда 20 киши бир қозондан овқат ейди. Аҳмаджоновлар намунали меҳнатлари билан оила пудратининг катта имкониятларини амалда исботлашмоқда. Бултур оила кам сарф билан 70 минг сўмлик қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирди. Пудратчилар йил охирида, яъни хўжалик ишлари якунланганида асосий иш ҳақларига қўшимча 10.200 сўм маош олишди. Бу йил улар яна ҳам унумли ишлаб, ҳар гектар ердан 37 центнердан пахта, 90 центнер маккажўхори дони етиштиришмоқчи.

Ўтган йили «Коммунизм» колхозида 55 та оилага ер берилганди. Ҳозир пудратчиларнинг сони 676 тага етди.

«Партия XXII съезди» колхозининг Ҳафиз Холматов бошлиқ оила пудратчилари 7 гектар ерда пахта етиштиришди. Шартномага кўра улар 18 тонна пахта беришлари, моддий-техника сарфлари 3.129 сўмдан ортмаслиги керак эди. Холматовлар амалда ҳар гектарда 32 центнердан пахта етиштириб, 1.448 сўм сарф-харажат қилишди. 1.680 сўм тежалди. Ҳосилнинг асосий қисми юқори навга сотилди. Планда кўзда тутилган 12 минг сўм ўрнига 16 минг сўм фойда олинди.

Колхозчилар билан бирга ишчилар, хизматчиларга ҳам пудрат усули маъқул келди. Мактаб ўқитувчиси А. Олимбеков мазкур колхоз правлениеси билан 12 гектар ернинг ҳар гектаридан 580 центнердан кўк беда олиш бўйича шартнома тузди. Бу оила ҳам унумли меҳнат қилди. Натижада ҳар гектарда 859 центнердан озуқа етиштирилди. Йиллик иш ҳақи 3.575 сўм бўлди. Механизациялашган 15-кўчма колонна ишчиси Ш. Бўронов ва бошқа қатор оилалар ҳам пудрат шартномасида ишлаб, юқори натижага эришдилар.

Ҳозирги пайтда қишлоқ хўжалигида барча соҳалар тўлиқ хўжалик ҳисобига ўтказилмоқда. Хайрли ишни «Партия XXII съезди» колхози бошлаб берди. Бу ерда чек системасига ўтилди. Бултур амалга оширилган ишлар натижасида хўжаликнинг экономикаси мустаҳкамланди, колхозчиларнинг фаровонлиги ўсди. 1987 йили 1 миллион 283 минг сўм фойда олинди. Рентабеллик даражаси 31,1 процентга етди. Йиллик иш ҳақи фонди 57 минг сўмни ташкил этадиган 38 кишидан иборат маъмурий-бошқарув аппарати қисқартирилди.

— Биз ишлаб чиқаришни бошқаришнинг янги ташкилий структурасини жорий қилдик, — дейди Ўзбекистон Компартияси Поп район комитетининг биринчи секретари, иқтисод фанлари кандидати Маҳмуд Абдуллаев, — ортиқча звеноларни тугатдик. Кўпгина колхоз ва совхозларда бошқаришнинг уч поғонали усулидан икки поғонали усулга ўтилди.

Ҳозир Поп районининг барча деҳқончилик ва чорвачилик бригадаларида иш коллектив пудрат усулида ташкил қилинган. Шунингдек, 1.700 га яқин оилавий звено ҳам пудрат бўйича меҳнат қилаяпти. Уларга дон, сабзавот, полиз ва озуқа экинлари ўстириш, қорамолларни боқиш бириктиб қўйилган.

Район қишлоқ хўжалиги меҳнаткашлари коллектив пудратни ривожлантириш ҳисобига ишлаб чиқаришни келгусида янада юксалтириш ниятида. Бу йил қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг умумий ҳажми ўтган йилга нисбатан 8, меҳнат унумдорлиги 10 процент ўсади. Ишлаб чиқариш харажатлари 4,3 миллион сўмга камайтирилади.

А. НИЁЗОВ.

ҒЎЗАНИ БАРГСИЗЛАНТИРИШ

ТАЖРИБА, ТАВСИЯ, ТАКЛИФ

Пахтакорлар ҳаётида энг долзарб палла — йиғим-терим тобора яқинлашмоқда. Омилкор деҳқон айни шу кезларда ишни пухта қилади: ғўза парваришини бўшаштирмаган ҳолда оқ олтин мавсумига ҳар томонлама қизғин тайёргарлик кўради. Йиғим-теримни қисқа ва қулай муддатларда ўтказиш, пахтани ёғин-сочинга қолдирмай тезроқ саранжомлаб олишда зангори кемалар ҳал қилувчи роль ўйнайди. Жорий йилда шавкатли дала гвардиячилари ялпи ҳосилнинг камида 60 процентини агрегатлар ёрдамида йиғиштириб беришлари керак.

Ғўза барги сифатли тўктирилсагина терим машиналарига кенг йўл очилади. Бу ишларнинг бири иккинчиси билан чамбарчас боғлиқ. Демак, муҳим агроусул — дефолиацияни ўз вақтида, кўнгилдагидек ўтказиш беқиёс аҳамиятга эга. У жуда қисқа фурсат давом этса-да, лекин олдиндан жиддий ҳозирлик кўриш лозим. Айни пайтда бу тадбирни амалга ошириш билан боғлиқ бир қанча қийинчиликлар бор. Энг асосийси— мана иккинчи йилдирки, ғўзани баргсизлантиришда ўта заҳарли ҳисобланган бутифос мутлақо қўлланилмай, унинг ўрнига хлорат магний, хлорат-хлорид кальций ва инсон саломатлиги учун зарари кам бўлган бошқа дориворлар ишлатилаётганидир.

Ҳаётда янгилик ўз ўрнини топиши доимо мураккаб кечади. Ўтган йили аксарият жойларда пахта майдонларига синалмаган дефолиантлар илк маротаба сепилди. Рўй-рост айтиш керак, бу осонликча бўлмади. Ишда ютуқларга эришиш билан бирга кўпгина хатоликларга ҳам йўл қўйилдики, бу бевосита машиналарнинг унумли ишлашига ва умуман теримга салбий таъсир кўрсатди. Бултурги ишларни атрофлича таҳлил этиш, эндиги мавсумни муваффақиятли ўтказиш учун барча чора-тадбирларни кўриш ғоят муҳим. Қуйида ғўза дефолиацияси бўйича илғор хўжаликларнинг иш тажрибалари, мутахассис олимларнинг тавсиялари ҳамда редакция шарҳи билан танишасиз.

МАГНИЙ ХЛОРАТИНИ ҚАНДАЙ ИШЛАТАЯПМИЗ?

Ҳасанбой ХУДОЙҚУЛОВ,
Ўрта Чирчиқ районидаги Ким Хва Пен номли колхоз бош агрономи

Хўжалигимиз пахтакорлари жорий йилда 773 гектар ернинг ҳар гектаридан 30 центнердан оқ олтин етиштиришга аҳд қилишган. Асосий майдонларда «С—6524» нав ғўза ўстирилаяпти. Ҳосилнинг ҳаммасини ўз кучимиз билан йиғиб-териб олишга бел боғлаганмиз. Айниқса механизаторлардан умидимиз катта. Улар ялпи хирмоннинг 90 процентини пўлат этаклардан тўкишга сўз беришган. Мавжуд 19 та зангори кеманинг ҳар бири билан мавсумда ўртача 120 тонна пахтани саранжомлаб олиш белгиланган.

Терим машиналарининг юксак унумли ишлатилиши даставвал пайкаллар қандай тайёрланганлигига боғлиқ. Дала бегона ўтдан холи бўлиши, ортиқча ўқариқлар, бурилиш жойлари яхшилаб текисланиши, айниқса ғўза барги ёппасига тўктирилиши лозим. Ўтган йилдан бошлаб хлорат магний билан дефолиация қилинмоқда. Хўш, дастлабки йил натижалари қандай бўлди? Маълумки, бултур пахта кеч етилди, бунинг устига июлда, парвариш авж олган паллада 350 гектарни кучли дўл уриб, экин ривожи орқада қолди. Булар дефолиация пайтида қўшимча ташвиш туғдирди, албатта. Айниқса ғўза ҳолатини ва препарат дозасини аниқлаш қийин бўлди. 18 сентябрдан дори сепишга киришгандик, саккиз кунда тамомладик. Дефолиация бошлангач, деярли ҳафта давомида ҳаво совуқ келди. Натижада доривор баргга кеч таъсир қилди. Жами пахта майдонининг бешдан бир қисмидаги ғўзаларга ҳатто иккинчи марта дефолиант пуркалди. Фақат октябрнинг бошларида машиналар ишга тушди.

Ўтган йили хлорат магнийни ишлатиш, яъни уни тайёрлаш, сепиш, дозасини аниқлаш ва ҳоказо жараёнлар пайтида энг мақбул нормалар белгилаб олинди. Бу тажриба эндиликда қўл келаяпти. Эритма ва дефолиантни тайёрлаш дастлабки, лекин масъулиятли босқич ҳисобланади. Уларни марказлаштирилган ҳолда тайёрлаймиз. Эритма учун махсус ҳандақ қазилган, унда фильтрдан ўтказилган сув тиндирилади. Унча узоқ бўлмаган масофада иккита бетон ҳавза бор. Ҳар қайсисига 12 куб литр суюқлик сиғади. Уларда бир йўла 120 гектарга етадиган миқдорда дефолиант тайёрлаш мумкин. Бу жараён қуйидагича: ҳар ҳавзага дастлаб 6 куб литр сув солинади, сўнгра 480 килограмм хлорат магний қўшилади. Кейин яна аввалгидек тиндирилган оби ҳаёт қуйилиб, обдан аралаштирилади. Туз яхши эриши учун узоқроқ қориштириш керак.

Бунда «Андижон» маркали насослардан фойдаланамиз. Улардан бири транспортга уланган ёки юкланган цистерняга ёхуд «ОВХ-28» идишига дефолиант қуяди, иккинчиси ҳавза ичидаги суюқликни тўхтовсиз аралаштириб туради. Чунки эритма сувнинг остига чўкиб қолмаслиги лозим. Доривор ғўзага пуркалаётганда ҳам чўкишга йўл қўйиб бўлмайди. Шунинг учун пуркагич-тракторнинг глушителига қабариқли ёки оддий шланг кийдирилиб, бирор оғирроқ нарса боғланган иккинчи учи дефолиант солинган идиш ичига қуйилади. Трактор моторидан чиққан газ босими суюқликни аралаштиради.

Иккита бетон ҳавза «ОВХ-28» аппаратларини доривор билан мунтазам таъминлай олади. Уларда навбат билан ёки бирданига дефолиант тайёрлаш мумкин. Ҳавзаларнинг олдида тарози бор, сув қўшилган эритма ва хлорат магний унда ўлчаниб, сўнгра солинади.

«ОВХ-28»ни тўғри созлаш, ҳайдовчи малакасини ошириш ҳам муҳим вазифадир. Колхозда 5 та «ОВХ-28» бўлиб, уларнинг пуркагичлари ҳам, тракторлари ҳам сифатли ремонт қилинди. Аппарат кўрсаткичлари қуйидагича: атмосфера босими 3, доривор отилиб чиқадиган тешикчалар диаметри 0,3 миллиметр. Унинг пуркагичи 90 даража қияликда ўрнатилган, бунда дефолиант ғўза тупининг остки баргларигача бориб етади. «ОВХ-28» бир йўла 24 та жўякка дори сепиб кетади.

«ОВХ-28»нинг ҳар идишига 300 литрдан, жами 600 литр суюқлик сиғади. Бир гектарга 200 литр сарфланишини ҳисобга олсак, ҳар заправка билан уч гектарни дефолиация қилиш мумкин. Шунда гектарига 8 килограмм хлорат магний тўғри келади. Бу бизнинг шароитда ўстирилаётган «С—6524» нав ғўза баргини сифатли тўктириш учун энг мақбул нормадир. Агар доза бундан камайтирилса, дориворнинг таъсирчанлиги суст бўлади, оширилса, барг тўкилмайди, балки куяди-ю, шохда тураверади.

Механизаторларни тайёрлашга, уларнинг малакасини оширишга алоҳида эътибор бердик. Улар кийим-бош, респиратор ва бошқа керакли анжомлар билан таъминланадилар. Ҳайдовчиларнинг ҳаммаси медицина кўригидан ўтди. Иш давомида пухта жиҳозланган махсус хонада туришади уларга препаратнинг инсон саломатлигига зарарини камайтирадиган овқатлар тайёрланади.

Ҳар тупда 3,5—4 та кўсак очилганда ғўзани баргсизлантиришга киришамиз. Иш эрталаб шудринг кўтарилгач, ҳарорат 17 даражадан ошгандан сўнг бошланади. Дефолиацияни олти кунда туґаллашни мўлжаллаяпмиз. Кўсакларнинг 70—80 проценти очилгандан кейин машиналар далага олиб чиқилади.

Хлорат магнийнинг афзалликлари нимада? Аввало у кам заҳарли, қолаверса, бутифосга нисбатан жуда арзон. Масалан 1 кг бутифос 2 сўм 37 тийин, шунча хлорат магний атиги 32 тийин туради. 1986 йилда 14.558 сўмлик бутифос ишлатилганди, бултур 6.547 сўмлик хлорат магний сарфланди. Демак, шунинг ўзидан 8.011 сўм тежалди.

Ҳисоб-китобимизча, бу йил 8 тонна хлорат магний керак бўлади. Уни белгиланган жойга келтириб қўйдик. Ҳозир дефолиацияда асқотадиган ҳамма нарса тахт. Мақсадимиз — бу тадбирни бажариб, зангори кемаларга кенг йўл очиб бериш. Шунда даладаги ҳосил тезроқ саранжомлаб олинади.

ИШНИНГ КЎЗИНИ БИЛИБ

Эскандар ҚАТАМАНОВ,
Ғалаба районидаги «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхози бош агрономи

Совхозимиз — йирик пахтакор хўжалик, ҳар йили Ватанга ўн минг тоннадан зиёд оқ олтин етказиб беради. Бунча ҳосилни етиштириш ва йиғиб-териб олиш осон эмас. Беминнат дастёр бўлмиш қудратли техникага таянган, унинг ёрдамига ишонган деҳқонгина бундай ишни уддалаши мумкин. Бизда тармоқдаги асосий юмушлар, айниқса пахтани йиғиштириб олиш механизация зиммасига юкланган.

Бултур ялпи ҳосилнинг 80 проценти зангори кемалар бункеридан тўкилди. Мавжуд 100 та машинанинг ҳар бири билан ўрта ҳисобда 90 тоннадан хом ашё терилди. Илгари агрегатлар унуми бундан ҳам юқори бўлган, жами пахтанинг 91—93 фойизи саранжомлаб олинганди. Ўтган йили биринчи марта хлорат магний билан дефолиация қилинди. Бу тадбирни 22 сентябрда бошлаб, олти иш кунида тамомладик. 3.442 гектар майдон 27 та «ОВХ-28» аппарати ёрдамида фақат бир маротаба дориланди. Ростини айтганда бу дефолиантнинг таъсири унча яхши эмас экан. Шунинг учун ғўза барги кеч тўкилди. Зангори кемалар дефолиациядан қарийб йигирма кун кейин ишга тушди.

Бу йил режаларимиз бошқача. Кўклам ҳам, ёз ҳам пахтакор кўнглини чоғ этди. Чигит қадашда, ғўза парваришида ҳеч қандай тўсқинликка учрамадик. Ниҳоллар агротехника қоидалари асосида ўстирилмоқда, ҳосил бултургидан анча барвақт етилаяпти. Айни кунларда парваришни бўшаштирмаган ҳолда йиғим-теримга қизғин тайёргарлик кўраяпмиз. 3.530 гектар майдондаги оқ олтинни агрегатлар ёрдамида саранжомлаш мўлжалланмоқда.

Бизнингча, терим машиналарини унумли ишлатишнинг биринчи шарти сифатли дефолиация ҳисобланади. Чунки ғўза барги яхши тўктирилиб, майдон яхши тайёрлансагина зангори кемалар ишида барака бўлади. Бу йил далаларни ўзимизда тайёрланадиган хлорат магний билан дефолиация қиламиз. Ўтган йилги иш тажрибаларимизга суянамиз. Дориворни тайёрлаш жараёни Ким Пен Хва номли колхоздагига ўхшаш. Тафовут шуки, биринчидан, бизда бетонлаштирилган ҳавзалар 30 ва 20 тонна сиғимли. Бир йўла 50 тонна тайёрланади. Иккинчидан, аралашмани қўзғаб туришда, цистерня ёки «ОВХ-28» идишига ортишда «Андижон» насосларидан фойдаланмаймиз, балки бу ишлар электрлаштирилган. Дефолиант автоматик тарзда бор-йўғи 4 минутда юкланади. Учинчиси, бригадаларга у 4—5 тоннали цистерняларда ташилади.

Дефолиация оммавий суратда бошланишидан олдин шундай тажриба ўтказамиз: бир картани олиб, уни бўлакларга бўламиз. Уларга таркибида хлорат магний миқдори турлича бўлган дориворни пуркаймиз. Шунда гектарига 6 килограммдан 12 килограммгача хлорат магний сепилган бўлади. Орадан маълум вақт ўтгач, барча бўлимларнинг бошқарувчилари ва агрономлари, бригада бошлиқлари шу ерга чақирилади. Улар тупроқ шароити, ғўзанинг ривожи, кўчатларнинг қалинлиги ва бошқа омилларни ҳисобга олиб, хлорат магнийнинг ўзлари учун энг мақбул нормасини танлашади. Кейинроқ, яъни дефолиация пайтида худди шунга қараб дориворга буюртма беришади. Албатта ҳамма бўлимлар ва бригадаларнинг талабини бирдан қондириб бўлмайди. Шунинг учун бўлим агрономидан рация орқали навбат билан буюртма қабул қилинади.

Дефолиацияни ўтказиш вақтини аниқлаш, карталарга тўғри баҳо бериш муҳим аҳамиятга эга. Бунда хатоликка йўл қўйиш озми-кўпми ҳосил нобуд бўлишига олиб келади. Далаларни назорат қилишга 50 нафар мутахассис жалб этилади. Ғўза баргини тўктиришга киришилаётган пайтда ҳар тупда камида 9—10 та бўлиқ кўсак тўпланиши, уларнинг тенг ярми очилган бўлиши керак. Чунки ҳар гектарда 120 минг кўчат қолдирилган. Агар бир чаноқдаги пахтани 3 граммдан ҳисобласак, шунда гектаридан 35 центнердан ҳосил олиш мумкин.

Албатта ҳар пайкалда ўсимлик турлича озиқлантирилган, суғорилган, қатор оралари ўзига хос юмшатилган. Даланинг дефолиацияга тайёр ёки тайёр эмаслигини аниқлашда буларга ҳам эътибор берилади. Шу ўринда айтиш керакки, бу йил ниҳоллар баравар ривожланди, ҳосил текис етилмоқда. Демак, бир вақтда кўпроқ майдоннинг ғўзасини дорилашга тўғри келади.

Бу тадбирни ўтказиш билан боғлиқ жамики ишлар ниҳоясига етказилди. Етарли миқдорда хлорат магний келтириб қўйилди. 27 та «ОВХ-28» аппарати ишга тахт турибди. Ҳайдовчилар аниқланди. Механизаторлар медицина кўригидан ўтишгач, алоҳида хонага жойлашадилар. Бу ерда уларнинг яхши дам олишлари учун ҳамма шароит яратилади. Иш пайтида кунига уч маҳал кучли калориядаги иссиқ овқат тайёрланади, ҳар кишига бир литрдан бепул сут берилади. Механизаторлар кунига 7 соатдан ишлашади. Дефолиация қилинган бир гектар учун 1 сўм ҳақ тўланади. Мавсумда ҳар бир «ОВХ-28» билан 130 гектар дориланади. Бу тадбир узоғи билан ҳафтада тугалланади.

Августнинг бошида ҳамма бригадирларни тўплаб, дефолиация ҳақида гаплашиб олгандик. Энди сентябрнинг бошларида кичикроқ майдонда тажриба ўтказамиз. Ишни оммавий суратда 8—10 сентябрда бошлашни мўлжаллаяпмиз. Уни сифатли ўтказиб, терим машиналарига албатта кенг йўл очиб берамиз.

БОШИДАН ПУХТА БЎЛСИН

«Союзхлопок» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг ўсимликлар экспериментал биологияси институти олимлари, «Узсельхозхимия» ишлаб чиқариш-илмий бирлашмаси ва Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети мутахассислари бу йилги шароитда ғўза баргини тўктириш юзасидан қуйидаги тавсияларни берадилар.

Бу йил ғўзани дефолиация қилишда кальций хлорат-хлориди, магний хлорати ҳамда магний хлоратининг бутилкаптакс билан аралашмасидан фойдаланилади. Ана шу препаратларни қўллашда тавсияларга қатъий риоя этиш зарур.

Дефолиацияни ҳавонинг ўртача суткалик ҳарорати цельсий бўйича 17 даражага тушганда ўтказиш мақсадга мувофиқдир.

Ўзбекистон ССР гидрометеорология марказининг кўп йиллик маълумотларига кўра, ўртача суткалик ҳароратнинг 17 даражадан пастга тушиши Қорақалпоғистон АССР ва Хоразм областида 17—21, марказий областларда 23—26, жанубий областларда эса 30 сентябрда рўй беради.

Ғўзани дорилашга экин биологик жиҳатдан тайёр бўлганда киришиш ва қисқа муддат ичида якунлаш зарур. Магний хлоратининг қаттиқ таъсир этиши натижасида ҳосил нобуд бўлишига йўл қўймаслик учун дефолиацияни кўсакларнинг камида 40—50 проценти очилганида ўтказиш тавсия этилади.

Бу йил ғўза ривожи ўтган йилдагидан анча олдинда, августнинг охири — сентябрь бошларида пахта ёппасига очилиши кутилмоқда. Ўша пайтга қадар ҳамма пайкалларни синчиклаб текшириб чиқиш ҳамда ҳар бир хўжалик, ҳар бир дала бўйича дефолиация ўтказишнинг табақалаштирилган муддатларини белгилаш лозим.

Терим машиналари айланадиган жойларга умумий дефолиация ўтказилишидан 3—4 кун аввал «ОВХ-14» ёки «ОВХ-28» трактор пуркагичлари ёрдамида дори сепилгани маъқул, бунинг учун эса гектарига 13—16 килограмм магний хлорати ёки 25—30 килограмм кальций хлорат-хлориди ишлатиш керак.

Дефолиантлар таъсирининг самараси уларнинг дозалари, ишлов бериш муддатлари, экинларнинг селекция навлари ва ҳолатига боғлиқ. Ишлов бериш муддати ҳамда ғўзаларнинг қувватига қараб гектар ҳисобига 20—25 килограмм миқдорда кальций хлорат-хлориди, 8—10 килограмм магний хлорати сепиш тавсия этилади. Дефолиация ҳаво ҳарорати цельсий бўйича 15 даражадан пасайган пайтда ўтказилганда гектарига 25—28 килограмм кальций хлорат-хлориди ва 12—14 килограмм магний хлорати билан ишлов бериш керак.

Гектар ҳисобига сарфланадиган препарат нормасини оширишга асло йўл қўйиб бўлмайди, акс ҳолда ғўза барги тез қуриб қолади, аммо тўкилмайди, кўсакларни қуритиб юборади, бунинг натижасида ҳосил сифати ва миқдорига зарар етади.

Турли навларнинг дефолиантлар таъсирига берилиши ҳар хил. Масалан, «АН-402», «АН— Ўзбекистон-3» ва «Самарқанд-3» ўрта толали ғўза навлари табиий равишда барг тўкишга мойил бўлиб, уларнинг баргини батамом тўктириб юбориш учун «Тошкент-1» навига қараганда 25—30 процент кам дори талаб этилади. Ингичка толали навлар орасида «Термиз-14» бирмунча берилувчан ҳисобланади. Бу нав ғўзани дефолиация қилишга «С-6037» га қараганда 20—25 процент кам препарат сарфланади.

Кальций хлорат-хлориди ҳавонинг ўртача суткалик ҳарорати 17 даражадан кам бўлмаганда самарали таъсир этади. Магний хлорати препарати эса ҳаво ҳарорати 14 даража бўлганда ҳам ғўза баргини тўктириши мумкин.

Барча мавжуд дефолиантлар теккандагина таъсир этиш хусусиятига эга, яъни улар тушган барггина тўкилади. «ОВХ-14» ва «ОВХ-28» типидаги ерусти агрегатларида дефолиация ўтказилганда бир марта ишлов беришдаёқ барглар кўп миқдорда тўкилади, такрорий дефолиацияга хожат қолмайди. Ерусти аппаратлари ёрдамида магний хлорати аралашмаси билан ғўза пуркалганда энг аввал қўр аралашма тайёрланади. Бунинг учун 50 килограмм магний хлорати олинади-да, уни сиғимга солиниб, устидан юз литргача сув қуйилади ҳамда яхшилаб эритилади. Шунда 50 процентли қўр аралашма ҳосил бўлади.

Магний хлоратини сарфлаш нормаси, кг/га	Қўр аралашмани сарфлаш нормаси, л/га
ДЕФОЛИАЦИЯ УЧУН	
8	16
10	20
11	22
12	24
14	28
МАГНИЙ ХЛОРАТИ БИЛАН ДЕСИКАЦИЯЛАШ УЧУН	
24	48

Трактор пуркагичи резервуарини заправка қилиш учун препаратни сарфлаш нормасига боғлиқ ҳолда 1-жадвалда келтирилган миқдорда қўр аралашмани олиш зарур.

Самолётлар ёрдамида магний хлорати аралашмаси билан пуркалганда қўр аралашма тайёрланмайди, балки препаратни махсус сиғимларда сув билан аралаштирилади, бунда 2-жадвалда келтирилган ҳисоб-китобларга амал қилинади.

Самолётларни заправка қилиш олдидан магний хлоратининг ишлатилувчи аралашмаси сув насоси ёки сув аралаштиргич ёрдамида 15—20 минут давомида яхшилаб қориштирилади.

Кальций хлорат-хлориди аралашмаси дастлаб қўр аралашма тайёрлаб қўйишни талаб этмайди. Унинг ўзи суюқлик бўлиб, сувда яхши аралашади, демак, сарфлаш нормасига мувофиқ ҳолда бевосита трактор пуркагичлари бакларига қуявериш мумкин. Бунда албатта препаратни тўрдан ўтказиш ҳамда бакларга агрегатнинг сув билан заправкаси тугашига 2—3 минут қолганда баравар порцияларда қуйиш лозим. Ғўзани кальций хлорат-хлориди аралашмаси билан пуркаш учун самолётлардан фойдаланилганда ўлчанган ва элакдан ўтказилган препарат ерусти сиғимларига қуйилиб, сув билан аралаштирилади, сўнгра самолёт бакларига солинади.

Самолётни бир марта заправка қилиш учун магний хлорати ва сув сарфи

Гектар ҳисобига магний хлорати сарфининг белгиланган нормаси (кг)	Самолётнинг битта заправкаси билан ишлов бериш мумкин бўлган майдон (га)	Самолётнинг битта заправкасига кетадиган магний хлорати ўлчови (кг)	Сув (л)
8	12	96	1104
10	12	120	1080
11	12	132	1068
12	12	144	1056
14	12	168	1032

Бутилкаптакснинг магний хлорати билан аралашмаси (1:1) бевосита ишлов бериш олдидан тайёрланади. Бутилкаптакс концентрати озроқ миқдордаги сув билан бир хил кўринишли суюқлик пайдо бўлгунча аралаштирилади, сўнгра пуркагич бакига ёки цемент ҳовузчага қуйилади. Магний хлорати ҳам шу тарзда тайёрланади, кейин эса зарур миқдорда сув қўшилиб аралаштирилади.

Умумий қоидани назарда тутиш зарур, яъни яхшилаб аралаштириш ҳамда ҳар қандай препаратнинг тайёр ишлатилувчи суюқлигини элакдан ўтказиш лозим. Бунинг учун сим элак (0,75х0,75 мм) қўлланилади.

Ишлатиладиган суюқлик махсус жиҳозланган пунктларда тайёрланади. Бундай пунктларнинг майдончалари асфальтланган ёки цементланган бўлиши керак. Пуркаш учун ҳозирланган суюқлик шу куниёқ ишлатиб юборилиши лозим. Ишлатилувчи аралашмани тайёрлаш қаттиқ назорат остига олиниши, бунда уни гектар ҳисобига сарфлаш нормаларига риоя қилиниши зарур.

Самолётлар ёрдамида пуркалганда ўсимликнинг бўйи, ривожи ва шохларига қараб гектар ҳисобига 100—150 литр, тракторга осиб ишлатиладиган агрегатлар ёрдамида сепилганда эса 100—300 литр («ОВХ-28» қўлланилганда 100—150 литр, «ОВХ-14» да эса 200—300 литр) сарфланади.

Самолётлардан фойдаланилганда юқори самарага эга бўлиш учун учиш баландлигини 5 метрдан оширмаслик тавсия этилади. Шунда ҳаво тўлқини туфайли химикатлар ҳамма яруслардаги баргларга тушади ҳамда ўсимликка такрорий дори сепишга ҳожат қолмайди. Самолётлардан фойдаланиб экинзорларни бир текис дорилаш пайтида илгаридан шунга ўргатилган сигналчилар ишига алоҳида эътибор бериш зарур. Улар ҳар 30 метр (қатор оралари 90 сантиметр бўлса — 33 эгат, 60 сантиметр бўлса— 50 эгат) масофада ҳаракат қилишлари лозим.

Дефолиация сифати тупроқдаги нам ҳамда ўсимликнинг ўзидаги сув миқдорига боғлиқ. Нам кам бўлган пайкалларда дефолиация олдидан енгил сув бериш керак.

Бордию у ёки бу сабабга кўра дефолиантлар ғўза баргини кутилганидек тўкмаса, у ҳолда 6—7 кун ўтганидан кейин такрорий ишлов бериш керак. Агар биринчи маротаба дефолиант сифатида кальций хлорат-хлориди қўлланилган бўлса, такрорий ишлов беришда магний хлоратидан фойдаланиш тавсия этилади, биринчи ишловда магний хлорати қўлланилган бўлса, такрорий дорилашда ҳам яна унинг ўзини қўллаш зарур, фақат дозаларни бироз ошириш керак.

Дефолиантлар таъсирининг самарадорлиги кўп жиҳатдан бутун кун мобайнида ғўзага ишлов бериш вақтига боғлиқ: бу ишни тонг палласидан бошлаш ҳамда ҳаво ҳарорати 30 даражага кўтарилганда тўхтатиш зарур. Бу тахминан 11—12 соатга тўғри келади. Кечқурун соат 5—6 дан кейин, яъни ҳаво ҳарорати пасая бошлаганда ишни яна давом эттириш лозим. Агар ҳаво ҳарорати 30 даражадан паст бўлса, бутун кун мобайнида ишлов бериш мумкин. Секундига 5 метрдан юқори тезликда шамол турганда дефолиантлар билан ишлов бериш тавсия этилмайди.

Ингичка толали нав ғўзасининг баргини тўктириш учун кальций хлорат-хлориди, магний хлорати, магний препаратининг бутилкаптакс билан аралашмаси тегишли равишда гектар ҳисобига 28—30, 15—18 ва 7+7 килограмм миқдорда сарфланади.

Ингичка толали нав ғўзасини дефолиация қилишни пахта камида 50 процент очилганда ўтказиш тавсия этилади. Бундай нав ғўзани десикациялаш фақат магний хлорати билан гектарига 25—30 килограмм ҳисобида ўтказилади.

Дефолиацияни ўз вақтида ва сифатли ўтказиш учун «Узсельхозхимия» бирлашмаси ва республика Агросаноат давлат комитети мутахассислари, колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари ва мутахассислари зарур миқдордаги дефолиантларни улар ишлатиладиган жойларга барвақт ташиб олишлари, аэродром хўжаликларини, ерусти аппаратлари, ишлатиладиган аралашма тайёрланадиган сиғимлар, дефолиантларни заправка қилиш ва ортиш воситаларини шай ҳолга келтириб қўйишлари лозим.

Дефолиантлар билан ишлаш чоғида улардан фойдаланишнинг санитария-гигиена қоидаларига риоя қилинишига алоҳида эътибор бериш керак. Химиявий дефолиация ўтказишга жалб этилган ишчи ва мутахассислар заҳарли химикатлардан фойдаланиш чоғидаги хавфсизлик техникаси қоидаларига бўйсунишлари шарт. Ғўза баргини тўктиришда банд бўладиган ҳамма ходимлар беистисно равишда иш бошлангунга қадар медицина кўригидан ўтишлари лозим.

Ўтган йили республикамизда машина терими плани бажарилмади. Зангори кемалар билан 2 миллион тонна атрофида пахта ёки ялпи ҳосилнинг 42 проценти саранжомланди, холос. Ҳолбуки, техника потенциалимиз камида уч миллион тонна хом ашёни йиғиштириб олишга қодир. Қолоқликнинг боиси эса бу масъулиятли ишга етарли аҳамият берилмаётганидир. Айрим район ва хўжаликларнинг раҳбар ҳамда мутахассислари ҳамон техника тараққиёти йўлини тўсмоқдалар. Улар ё терим агрегатлари ремонтини, ёки дефолиацияга тайёргарликни пайсалга соладилар. Баъзан битта кўсак илинжида ғўза баргини тўктиришнинг қулай фурсатлари ўтказиб юборилади, сўнгра ҳарорат пасайганда дозаси ошириб сепилган доривор 2—3 та кўсакни куйдириб нобуд қилади.

Ўтган йили дефолиация қандай ўтказилганлигини чуқурроқ таҳлил қилайлик. Қорақалпоғистон АССР, Сирдарё области, Олтинсой, Сариосиё, Навбаҳор, Навоий районларининг хўжаликлари сентябрнинг биринчи ўн кунлигида ҳам дефолиантлар билан етарли миқдорда таъминланмади. Қўнғирот, Тўрткўл, Элликқалъа, Иштихон, Поп, Наманган, Тўрақўрғон, Задарё, Навоий, Навбаҳор, Ангор, Термиз, Шеробод районларида ердан туриб дефолиация қилишда, аниқроғи пурковчи аппаратларни шайлашда сусткашликка йўл қўйилди. Қарши, Нишон, Қизилтепа, Арнасой, Денов, Хўжайли районларида, Киров, Оққўрғон, Ғалаба, Кегайли, Тўрткўл районларининг баъзи колхоз ва совхозларида эса эритмани марказлаштирилган ҳолда тайёрлашга етарли эътибор берилмади.

Бултур машина теримига ажратилган майдонларнинг учдан бир қисмини, яъни 449 минг гектарини самолётлар ёрдамида дорилаш белгиланганди. Айрим жойларда бунга қулай шароит яратилмади. Хусусан, Хатирчи, Усмон Юсупов, Баҳористон районларида, Хўжайли, Беруний, Бухоро, Когон районларидаги баъзи хўжаликларда аэродромларни ҳозирлаш, учувчилар ва ишчилар учун дам олиш хоналари, дориворлар сақланадиган муваққат омборлар тайёрлаш ишлари пайсалга солинди.

НОХУШ ВАЗИЯТ, ЎРИНЛИ ТАЛАБ

Сифатсиз дефолиация қилиш ҳоллари ҳам учради. Қорақалпоғистон АССР, Хоразм, Тошкент областларининг бир қанча колхоз ва совхозларида пуркагичлар ростланмаганлиги натижасида шундай аҳвол рўй берди. Баъзан эритма яхши аралаштирилмади, гоҳо сопла нотўғри ўрнатилганлиги туфайли дори фақат ғўзанинг юқори қисмига пуркалиб, ўрта ва пастки яруслар ишловсиз қолиб кетди. Айрим ерларда эса қамров кенглиги аниқ олинмаганлиги учун оралиққа доривор сепилмади. Хуллас, ўтган йили ишда жуда кўп хатоликлар бўлдики, оқибатда машина терими плани ора йўлда қолди.

Хўш, аниқланган камчиликлардан тўғри хулосалар чиқарилаяптими? Бу йил ғўза дефолиациясига қандай ҳозирлик кўрилмоқда? Афсуски, ҳамма жойда ишни қониқарли деб бўлмайди. Фарғона, Қашқадарё, Сурхондарё областлари, Қорақалпоғистон АССРда ўтказилган кўргазмали семинарлар бу ерларда дефолиацияга тайёргарлик ҳали бошланмаганлигини кўрсатди. Самарқанд, Жиззах, Тошкент областларида ҳам бунга етарли эътибор берилмаётир. Кегайли, Элликқалъа, Амударё, Охунбобоев, Киров, Косон, Ульянов, Қамаши, Навбаҳор, Навоий, Пахтачи, Каттақўрғон, Жарқўрғон, Қумқўрғон, Шеробод, Гагарин районларида ерусти аппаратларини шайлаш ва аралашмани марказлаштирилган ҳолда тайёрлашга ҳозирлик ишларида ўзибўларчилик ҳукм сурмоқда.

Ғўза фойдали ҳароратни ҳар йилгидан кўра кўпроқ олди, демак, ҳосил тезроқ етилиши, йиғим-терим барвақт бошланиши аниқ. Оқ олтин мавсуми жуда яқин. Вақт эрта, дея хотиржам юриш оқибати хунук бўлади. Пахтани машинада саранжомлаб, арзон хом ашё етиштираман деган деҳқон айни ҳозир тайёргарлигини кўриши лозим.

Энди дефолиантлар тўғрисида икки оғиз сўз. Бу йил ғўза баргини тўктиришда хлорат магний, хлорат-хлорид кальций ва бутилкаптакс билан хлорат магний аралашмасини ишлатиш тавсия этилди. Бироқ уларнинг биронтаси пахтакор кутганчалик самара бермаяпти. Бу ҳақда баъзи фикрларни эшитинг:

М. РЎЗМАТОВ, Ўрта Чирчиқ районидаги Охунбобоев номли колхоз правлениеси раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони: — **Бутифосдан қутулганимиз яхши бўлди. Бултур биринчи марта хлорат магнийдан кенг фойдаланилди. Натижа унчалик яхши эмас. Биринчидан, у кўп ҳолларда ғўза тупининг юқори қисмидаги иккитадан кўсакни қовжиратиб юборди. Бу анча ҳосил йўқотилди, деган гап. Иккинчидан, баргнинг тўкилиши 7—8 кунга чўзилиб кетди. Йиғим-теримдек ғоят тиғиз паллада эса ҳар дақиқа ғанимат. Хлорат магнийнинг энг асосий камчилиги шуки, унда баргни тўктириш хусусияти камроқ бўлиб, кўп ҳолларда фақат қовжиратиб қўяди. Бундан ташқари хлорат магний ўз хусусиятига кўра туздан иборат бўлганлиги сабабли пахтани қуритиб, ғозини қочириб юбораётганлигини, йиллар давомида тупроқ таркибида туз йиғилиб қолиши мумкинлигини ҳам ўйлаб кўриш керак. Олимларимиз заҳари ва зарари кам бўлган, лекин таъсирчанлиги бутифосникидек дефолиантни тезроқ яратишлари зарур.**

Р. КАРИМОВ, Ғалаба районидаги «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхозининг директори: — **Хлорат магний билан узоққа бориб бўлмайди, чунки у ғўза баргини тўктириши қийин. Бутифос ёмонлиги кўпдан бери маълум эди, нега олимларимиз унинг ўрнини босадиган дефолиант ўйлаб топишмади! Мана шунинг учун ҳам пахтакорлар уларга таъна қилишга ҳақлидирлар. Негаки бутун оғирлик улар елкасига тушаяпти. Менимча, барча тегишли илмий тадқиқот институтларини хўжалик ҳисобига ўтказиб, уларнинг ходимлари олдига янги дефолиант яратиш вазифасини қўйиш керак. Ғарбий германиялик мутахассислар бутифосдек таъсирчан, бироқ заҳари жуда кам бўлган дропп препаратини топишибди. Нега шуни бизнинг олимларимиз яратишолмайди! Ахир пахта ГФРда эмас, Ўзбекистонда етиштирилади-ку.**

Нақадар аччиқ, лекин ҳаққоний, ўринли танқид! Бу нафақат иккита хўжалик раҳбарининг, балки бутун ўзбек пахтакорларининг фикри. Дарҳақиқат, ҳозир қўлланилаётган дориворларнинг биронтаси бутифос ўрнини босмаётир. Мутахассису олимларимиз эса шуларни ишлатиш ҳақида қайта-қайта тавсиялар беришмоқда.

Республикамизда пахтачилик муаммолари билан ўнлаб институт ва муассасалар шуғулланмоқдалар. Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети, республика Фанлар академияси ва унинг институтлари, ВАСХНИЛ Ўрта Осиё бўлими, СоюзНИХИ, «Союзхлопок», «Узсельхозхимия» бирлашмалари, Ўрта Осиё ўсимликларни ҳимоя қилиш ҳамда ўсимликлар экспериментал биологияси илмий тадқиқот институтлари шу ишга жалб этилган. «Бирлашган ўзар» деган доно нақл бор. Уларнинг куч-ғайратларини бир ерга жамлаб, пахтакорлар талаб қилаётган дефолиантни яратишга сафарбар этмоқ лозим. Зеро, кўкламда бўлиб ўтган агросаноат комплекси ходимларининг қурултойида таъкидланган Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, республика Министрлар Советининг бу борадаги аниқ ва ўзгармас йўли шуни тақозо этади: «Теримда бутун оғирликни машиналар зиммасига юкламасдан туриб пахтачиликни янада ривожлантириш мумкин эмас. Шундай экан, 1988 йилда ҳосилнинг камида 60 процентини зангори кемаларда йиғиб олишни катта ишнинг бошланиши деб тушунмоқ керак».

АНДИЖОННИНГ БИР КУНИ

«ДЎСТЛИК» БОҒИ

Яқинда Андижон районидаги «Дўстлик» боғида бўлиб ўтган катта сайлда меҳнаткашлар ранг-баранг чиқишларни томоша қилиб, мароқли дам олдилар. Айниқса, область спорт-техника клуби мотоциклчилари тайёрлаган программа кўпчиликда катта таассурот қолдирди. Полвонлар тош кўтариш бўйича ўзаро куч синашдилар. Арқон тортиш, миллий кураш беллашувлари ҳам қизиқарли бўлди. Уларда фаол иштирок этган Т. Жалилов, А. Ёқубов, С. Йўлдошев, Х. Рустамова ва бошқалар эсдалик совғалари билан тақдирландилар.

Район маданият уйининг «Нафосат» ансамбли жозибадор қўшиқ ва рақслари билан меҳнаткашларни хушнуд этди.

МАМНУН ЭТИШАЯПТИ

Пахтакорлар учун долзарб ҳисобланган шу кезларда Булоқбоши матлубот жамияти (Хўжаобод райони) бевосита дала шийпонларида хизмат кўрсатишни йўлга қўйди.

Эркин Халилов, Бўрибой Мўминов, Ҳомиджон Абдимўминов, Ҳамидулла Болтабоев сингари автодўкон сотувчилари пахтакорларнинг талаб ва эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда намунали хизмат кўрсатишмоқда. Улар аҳолига гуруч, қанд, чой, туз ва бошқа харидоргир молларни етказиб бераяптилар.

ЭЛ ХИЗМАТИДА

Калинин номли колхоз (Олтинкўл райони)нинг Жалабек қишлоғидаги аҳолига маиший хизмат кўрсатиш комбинатига қарашли 9-сартарошхона мижозлар билан доимо гавжум. Боиси шундаки, бу ерда қўли гул уста Ҳайитбой ака Асқаров меҳнат қилади. Устанинг фарзанди Муҳиддин ҳам отаси касбини эгаллаган. Уларнинг кексаю ёш билан хушмуомалада бўлишлари туфайли мижозлар сони тобора кўпайиб бораётир.

ЯНА БИР УСТАХОНА

Балиқчи меҳнаткашлари яна бир қулайликдан баҳраманд бўлдилар. Районда енгил автомобиль ва мотоциклларни ремонт қилиш устахонаси ишлай бошлади. В. Саримсоқов бошлиқ усталар дастлабки буюртмаларни ўз вақтида сифатли қилиб бажардилар.

ОМАДЛАРИ КЕЛМАДИ

Олий лигага йўлланма учун кураш олиб бораётган «Андижанка-2» командаси хоккейчи қизлари сафардаги учрашувларни бой бердилар. Улар дастлаб Ленинградда «Балтика» коллективидан енгилишди — 1:3, 0:1. Кейинги турда эса «Лусаван» командасига (Арманистон ССР) ютқазиб (1:2, 0:1) қўйдилар.

«Андижанка-2» навбатдаги учрашувни ўз майдонида «Дончанка» командаси билан ўтказади.

Ф. АСАДОВ.

Шаҳрибону Халилова меҳнат қилаётган комплекс қабул пункти Навоий область маиший хизмат комбинатига қарашли. Ундан нафақат Куйбишев номли колхоз, балки Хатирчи районидаги бошқа кўпгина хўжаликларнинг аъзолари ҳам мамнун. Чевар қиз Шаҳрибону Ленин комсомолининг 70 йиллиги шарафига бошланган социалистик мусобақага қўшилиб, ойлик планларини ортиғи билан бажариб келмоқда.

СУРАТДА: тикувчи Ш. Халилова иш устида.

А. ЭЛМУРОДОВ фотоси.

ХАЛҚ ИЖОДИЁТИ БАЙРАМИ

Москвада ниҳоясига етган халқаро фестивалнинг катта ва ранг-баранг программасида Ўзбекистон вакиллари ҳам қатнашдилар. Улар 20 мамлакатдан келган ижрочилар билан бир қаторда ўзбек диёри миллий маданиятининг бутун гўзаллиги ва жозибасини намойиш этдилар.

Халқ ижодиёти байрамида қатнашганлар орасида халқ истеъдодлари республика кўригининг ғолиблари — Хоразм областидан «Оразибон», Бойсун районидаги «Шалола», Бухородан «Моҳи-Ситора», Булунғурдан «Чавқи» ансамбллари бор эди. Марҳамат районининг «Андижон самоси» коллективи дорбозлар санъатини намойиш этди. Республика пионер ва ўқувчилар саройи «Ўзбекистон оҳанглари» ансамбли доирачилари байрамнинг энг ёш қатнашчилари бўлдилар. «Лазги» фольклор-этнографик ансамбли ўзининг янги программасини кўрсатди.

Республикада ҳозир халқ ижодиёти қайта тикланишига борган сари катта эътибор берилмоқда. Халқ музикаси байрамлари, фольклор фестиваллари, рақс санъати кўриклари, бахшилар мусобақаси ўтказиладиган бўлди. Бу янги-янги истеъдодларнинг пайдо бўлишига кўмаклашмоқда. Ҳозир Ўзбекистонда юздан ортиқ фольклор коллективи бор.

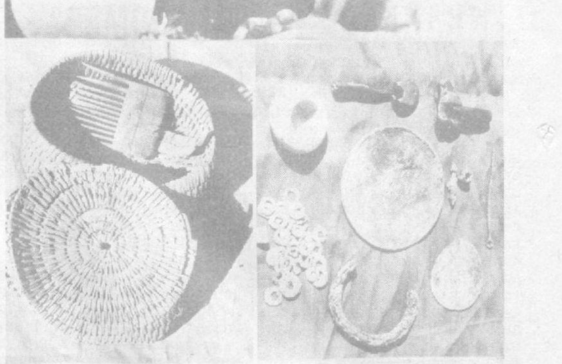

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси археология институтининг бир гуруҳ ходимлари яқинда Поп районидаги «Партия XXII съезди» колхози территориясидан эрамизнинг V—VII асрларига таллуқли ерости сағаналарини топишди. Улар лой ва ғишт ишлатмасдан ернинг қаттиқ қатламини ўйиб ясалган бўлиб, вафот этган кишилар қамишдан ясалган тобутларга солиниб дафн қилинган. Ичига ва ташқарисига сопол, ёғоч, бронза, темир, суяк, тошдан ясалган уй-рўзғор буюмлари қўйилган. Буларнинг ҳаммаси яхши сақланган.

Археологларнинг таъкидлашларича, бу қадар катта қазилма Ўрта Осиёда кейинги 30 йил мобайнида топилган эмасди.

СУРАТЛАРДА: 1. (Юқорида чапдан) Поп археологик группаси бошлиғи Б. Матбобоев, тарих фанлари кандидати Ш. Илҳомов ва химия фанлари кандидати М. Реутова янги топилма хусусида суҳбатлашмоқдалар. 2. Сағанадан чиққан буюмлар. 3. Топилдиқларга Сирдарёнинг айни шу ерида дуч келинди.

А. ТЎРАЕВ фотолари.

ҚИСМАТ

• ТАБИАТ ВА ИНСОН •

Кўҳна, азим чинор сарҳадсиз кенгликлар қўйнида олисдан кўзга ташланиб, шовуллаб туради. «Ажин»лар из солган ғадир-будир танаси тик, бақувват, қулоч етмас даражада йўғон. Шиддатли ҳаёт оқими унга ҳам кўп озор етказган, ҳар бир мавжудот сингари муайян яшаш тарзига мослаштирган эди.

Чинорнинг ўз ўтмиши бор эди. Тенгсиз курашлар билан ўтган узоқ умри давомида қанча ёзу қанча қиш, қанча яхшию қанча ёмон кунларни кўрмади. Эҳ-ҳе... Саноғига етиш қийин.

Ўшанда улар бир жуфт эдилар. Дим, туманли куз кунларининг бирида қандайдир отлиқлар анҳор кўпригидан ўтиб, соҳилда тўхташди. Ҳолдан тойган, тўн кийиб ўқ-дори ленталарини елкаларидан ошириб осган, сувсар телпаклари ва саллалари остидан ғазабли нигоҳлари совуқ чақнаб турган қуролли бу кишилардан қўрққулик эди. Ҳаммалари аллақандай бесаранжом, келган томонларига хавотир ичра қараб-қараб қўйишарди. Бундай ўтираверишжонига тегди шекилли, отлиқлардан бири — кир салла ўраган кўса йўловчи ўрнидан турди-да, сарғая бошлаган майсаларни босиб-янчиб, нари-бери юра бошлади. Унинг орқасига қовуштирилган қўллари титраётганини ўзидан бўлак ҳеч ким сезмасди.

Эндигина буток чиқарган ниҳолларни кўриб, яқин борди. Чағир кўзлари бир лаҳза қаҳрли ўт сочиб тикилди, юзининг пайлари асабий тортишди. Сўнг... ёнидан қиличини шарт суғурди-да, жаҳл билан сермади. Қамчиндеккина нозик тана шу заҳотиёқ тубидан қулади. Кўса иккинчи дафъа қилич кўтарган эди, яқин орада ён-бошлаб ётган кексароқ отлиқлардан бири югуриб келиб билагидан тутди.

«Ҳай-ҳай, нима қилаяпсиз, жаноб понсод? Увол-а. Ахир, бу жониворда нима гуноҳ? Биров умид билан экkan. Қўйинг, жаноб понсод, шайтонга ҳай беринг...»

«Йўқол, мочағар! Халақит берма. Барини яксон қиламан! Асли сенга ўхшаганларнинг касрига итдек дайдиб, қочиб юрибмиз. Йў-ўқ, шафқатсизроқ бўлиш керак эди, шафқатсизроқ! Менга қолса имонидан кечган қизилларнинг бешикдаги гўдагигача қилич дамидан ўтказардим, калласини мана шу ниҳолдай узиб ташлардим! Йў-ўқ, ҳали ҳаммаси учун ўч оламиз, ўч... Қиблагоҳимиз Амир Олимхон ҳазратлари хориждан қўшин тортиб қайтсалар...»

«Оллонинг ўзи мададкор бўлсин, жаноб понсод. Лекин шафқатсизлик ҳам бундан ортиқ бўлмас. Қанча қишлоқларга ўт қўйдик, қанчалаб бегуноҳ кишиларни осдик, отдик. Уларнинг руҳи қиёматда ҳам тинч қўймас. Қўлларимиз чилп-чилп қон. Энди ҳеч бўлмаса шу жониворларга озор етказмайлик. Мусулмонмиз-ку, ахир...»

Кўса бўшашди.

...Анҳор ёқасида — қишлоқ этагидаги шу сокин, овлоқ гўшада барг ёзиб улғайган чинор юқоридагидек воқеаларни ҳам бошдан кечирган эди. У тупроқ бағрига чуқур илдиз отгани учун қоядай мустаҳкам, мағрур. Ташқи таъсирларни енгиш, ҳимояланиш учун ҳамиша ўзида кучли ички эҳтиёж сезарди. Бўрон ёки довулли кунларда мовий осмон билан ўпишган шох-бутоқлари ваҳимали эгилиб-букилар, гоҳо қарсиллаб синар, заранг япроқлари чирт-чирт узилиб тушар, лекин булар ўткинчи ҳол эди. Қорлар эриб, соғлом ҳужайралари орқали ташна вужудига баҳор суви югургач, яна аслига қайтар, қуриган, синган шохлари ўрнига янгилари кўкариб чиқарди.

Қуёш ўша, осмон ўша, анҳор ўша эди... Чинор эса вақт ўтган сайин бўй тортиб, бўз йигитлардек кучқудратга тўлиб, йўғонлашиб борарди. Табиий, буни ўзи сезмасди. Ҳар тонг боши узра зармунчоқдай сочиладиган илиқ, оромбахш шуълаларга чўмилганча янги кунни қарши оларкан, шохларида сархуш қушлар тўлиб-тошиб сайрашар, анҳор томондан сарин шамол эсарди. Турфа ранг ва оҳангларга омухта бу сирли, саховатли бағри кенг олам интиҳосиз фароғатдан энтикаётгандек туюлар эди.

Унинг сояси қуюқ — жазирама иссиқ кунларда ҳам тангадек офтоб тушмайди. Бу ердан ўтганлар кўпинча тизза бўйи ажриқ устига — чинор тагига ўтириб, толиққан вужудларига ором беришади, елпинишади. Яшил булутдек ҳурпайган шох-бутоқларига ҳавас билан боқиб: «Хайрият, шу чинор бор экан», — деб қўйишади гоҳо.

Сутдек ойдин тунларда висол ҳаяжонидан энтикиб, унинг ҳузурига шошиладиган ошиқ-мошиқлар ҳам йўқ эмасди. Чинор уларни бағрига яширар экан, кекса вужуди яйраб кетгандек бўлар, сирли шивирлашларига ҳамоҳанг тарзда кўркам япроқлари шодон қарсак чалиб турар эди.

Оҳ, қанийди доим шундай бўлса!

Гоҳида тўр кўтариб анҳордан балиқ овлагани келганлар отларини унинг танасига боғлаб қўйишади. Ҳаммаси ана шундан кейин бошланади. Мастиққан отлар пишқириб, тақали туёқлари билан ажириқзорни топташар, эзғилашар, тезаклашарди. Кейин бу тезаклар сувга тушиб эриб оққанда киши таъби тирриқ бўлиб кетарди.

Ҳаммадан ҳам бағрига тиғ санчиб, жароҳат етказишгани-чи? Бу жуда аламли эди. Ҳиссиз, бераҳм бармоқлар қаламтарошда бўлмағур сўзларни ҳафсала билан ўйиб ёзаётганда чинор юм-юм ёш тўкар, буни биров сезмас, ёшлари пўстлоғининг кесилган жойидан силқиб оқар эди.

...Шамол кучайиб, анҳор лопиллаб чайқала бошлади. Асов тўлқинлар пишқириб ўзини кимсасиз соҳилга отади. Совуқ, югурик тиллари билан майда чағир тошларни ялаб, ҳансираганча яна ортга қайтади. Чинор эса пойидаги бу гувранишларга бепарво, ҳамон ўша-ўша: тик, мағрур. Ҳудудсиз самога «томир» отган бутоқларидаги қалин, тўқ яшил, шапалоқ япроқлари ёмғирда ювилгандек яшнаб турибди!

Кунлардан бир куни...

Томорқага қўшиб берилган қумлоқ соҳил аввал текисланди, кейин ҳайдалди. Ҳаммаси ўйлаганидек, рисоладагидек бўлди. Ногоҳ... қуш тилидек юпқа пўлат арра совуқ ялтиллаб кетди. Чинорнинг танаси зирқирарди! Бироқ энди у ожиз, чорасиз эди. Қандайдир эпчил қўллар ҳаш-паш дегунча уни арралаб қулатдилар — осмоннинг бир чеккаси ўпирилиб тушгандай бўлди.

«Мана, уста Қобил, ернинг қувватини сўриб ётган дарахтни ҳам йиқитдик. Энди экин экса яхши ўсади», — дейишди сўнг мамнун бўлиб.

Шу тариқа вақт синовларга кўксини мардона тутиб, олис йилларни сукут сақлаб кузатган чинорнинг умрига нуқта қўйилди. Ўша эпчил қўллар уни бўлак-бўлак қилиб, сўйилган гўштдек нимталаб-нимталаб гулханга қаладилар.

Кечагина сирли шовуллаб кўзларини қувнатган чинор ўрни энди бўм-бўш, юракни қон қилганича маъюс ҳувиллаб ётарди. Бу азим дарахтдан ердан аранг кўриниб турган доира юзидеккина тўнка қолди, холос. Кўп ўтмай қутурган қум бўронлари уни ҳам изсиз кўмиб юборди.

Йўловчилар энди бу ерни айланиб ўтишади. Гўё азалдан шундай бўлгандай, бора-бора ҳамма бунга кўникди.

Кўклам келди.

Қиш заҳридан безиган далалар уйғониб эркин нафас олди, борлиққа ранг кирди. Ер кўк дилни орзиқтирувчи қадрдон ҳидларга тўлган, кунлар илиқ ва ёруғ эди.

Бир тонг... табиат яна безовталангандай бўлди, фарзандлари бошига тушаётган муқаррар хавфни сезган онадай гувраниб тўлғанди. Кунчиқар томондаги қияликдан кетмон кўтарган биров тушиб келиб, қирғоққа яқинлашди. Унинг шахдам одим ташлашидан мақсади аниқлиги сезилиб турарди.

«Кундаков қиламан. Илдиз-пилдизи билан қўпориб ташлайман».

Гурс-гурс...

Ёмғир шивалаб ўтган, ер юмшоқ эди. Орадаги масофа лаҳза сайин қисқармоқда. Гурс-гурс.. Беш қадам, тўрт, уч... Ана, қадамлар секинлашди, тўхтади. Нигоҳлар ҳайрат ва қизиқиш билан чақнаб кетди: ҳадемай кетмон тушиб ағдарилиши керак бўлган жойда жамалаксочдек нозик ниҳоллар беозоргина силкиниб турарди!

Кетмон елкалаган кишининг юраги орзиқди. Тиззалаб ўтирганича тошдек қаттиқ, аммо ҳароратли қўллари билан ёш ниҳолларни бир-бир ушлаб фарзандининг бошини силагандай меҳр билан силади. Ўзининг шафқатсизлик қилганини тушунди.

«Эсиз, бекорга арралаган эканман. Бунга қандай қўлим борди? Қандай журъат этдим-а? Ҳа, бировнинг гапига кирдим-да. Нодонлик... Шунчалик жабр қилиш шартмиди? Табиатнинг жони йўқ-да, забони йўқ-да... Хун талаб қилолмайди. Ўша чинор қанча яшаган бўлса, яна шунча, балки ундан ҳам кўпроқ яшаши мумкин эди-ку. Ҳа, мумкин эди. Лекин мен кўпроқ ҳосил олишни, ўз манфаатимни ўйладим. Тирикликка қарши болта кўтардим. Эҳ, биз, одамлар...»

Кетмон елкалаган киши изига қайтди.

Жон ҳовучлаб турган новдачалар энтикиб, енгил нафас олишди. Ўзларига ҳаёт инъом этган инсондан миннатдор бўлгандек, аста чайқалиб «таъзим» қилишди. Баҳор офтоби нур сочиб турган олам янада мунаввар, сурурбахш эди шу тобда...

Эртасига ўша таниш одам яна келди. Бу сафар — кетмонсиз. Кўкка талпинганча ишонч ва умид билан барг ёзаётган кўчатлар ўз таналарини силаб-сийпалаган тошдек қаттиқ қўлларнинг ҳидини, ёқимли тафтини туйгандек яйраб кетишди.

Кейин... ўша қўллар уларнинг атрофига шох-шабба тутиб, мустаҳкам ҳимоя ясаб қўйишди.

Носир ТОШЕВ.

«ҚАНИ, ҚИЗЛАР, БИР БЕЛЛАШАЙЛИК»

Замонавий қизлар қандай бўлиши керак? Албатта хушбичим ва жозибали, қувноқ ва ақлли, камтар ва мунис. Ажойиб уй бекаси бўлганга нима етсин? Ангрен ГРЭСи ходимаси Зулфия Мусина шу фазилатларнинг барчасига эга. У «Қани, қизлар, беллашайлик» конкурсининг ғолиби деб топилди.

Корхона хотин-қизлар кенгашининг ташаббуси билан уюштирилган мусобақани ўтказишда «Энергетик» маданият уйи ўз залини бериш билан бирга кеча программасини, унинг музикали қисмини тузишда катта ёрдам қилди. Маданият уйи ходимлари қизлар билан репетициялар ўтказиб, рақс конкурсига тайёргарлик кўришда уларга кўмаклашиб юбордилар.

Кечада корхона билан маданият уйи ўртасидаги ҳамкорликнинг янги саҳифаси бошланди. ГРЭС меҳнаткашлари бўш вақтини ўтказишнинг янги шакллари муҳокама қилинди. Маълум бир мавзуга бағишланган бадиий кечалар, илғорларни шарафлаш маросимлари ўтказилади.

МЕҲНАТГА ҲАМДАМ

Ленинск шаҳрида биринчи марта ўтказилган «Ёш овозлар» кўриқ-конкурси янги-янги истеъдодларни аниқлашга ёрдам берди. Маҳаллий маданият ва истироҳат боғи ўн кун давомида ўзига хос концерт саҳнасига айланди. Унинг турли майдончаларида музика билан, вокаль санъати билан шуғулланаётган, бу соҳада ўзининг дастлабки қадамларини ташлаётган ёш ижрочилар қўшиқ айтиб рақсга тушдилар, шеърлар ўқидилар. Айни вақтда кўрик ғолибларини аниқлашда томошабинлар фикри ҳал қилувчи роль ўйнади.

Маданият ва истироҳат боғидаги бу конкурс билан бир қаторда корхоналар, ўқув муассасалари терма командалари ўртасида оммавий спорт мусобақалари ўтказилди. Дам олишнинг бундай янги шакли шаҳар аҳолисига манзур бўлди.

Спорт ахбороти

ПЕШҚАДАМ ЎЗГАРМАДИ

Мамлакат чемпионатининг олий лигасида (футбол) бир учрашув ўтказилди. Москвада маҳаллий ва Тбилиси динамочилари куч синашдилар. Иккала томон хавфли вазиятларни кўп содир қилса-да, дарвозалар дахлсиз қолди. Натижада таблодаги 0:0. ҳисоби тўқсон минутли қизғин беллашувдан сўнг ўзгармади. Ўйинлар жадвалининг қуйи поғоналарида бораётган мазкур коллективлар икки очкони ўзаро баҳам кўришди.

Олий лига коллективлари орасида Днепропетровскнинг «Днепр» командаси пешқадамлик қилмоқда. Клуб ҳисобида 29 очко бор. Бу иккинчи ўринда бораётган Киевнинг «Динамо» командаси жамғармасидаги очколардан иккита кўп. «Днепр» ғалабасига собиқ пахтакорчи Игорь Шквирин ҳам ҳисса қўшмоқда. У дастлабки ўйинлардан бошлабоқ рақибларини дарвозасини аниқ нишонга олмоқда.

ЯНА ҚАСПАРОВ ВА ҚАРПОВ

Кеча шахмат бўйича СССР биринчилигида сўнгги тур учрашувлари ўтказилди. Шундан олдин кечиктирилган партиялар ўйналди. Унда қуйидаги натижалар қайд қилинди. Жаҳон чемпиони Гарри Каспаров ленинградлик ёш гроссмейстер Валерий Салов билан бошлаган баҳсини давом эттирди. Унда рақибига нисбатан бир пиёда кам эди. Шунга қарамай тож соҳиби ўз устунлигидан усталик билан фойдаланди. Натижада Гарри Каспаров ўн бир очко тўплаб, ҳозирга қадар якка пешқадам бўлиб турган собиқ жаҳон чемпиони Анатолий Карповга етиб олди.

Шу куни Иванчук Белявский устидан ғалаба қозонди. Белявский — Гуревич, Эльвест — Гавриков, Эйнгорн — Халифман партияларида кучлар тенг келди.

Охирги турда Каспаров Эйнгорн билан, Карпов эса Эльвест билан ўйнадилар.

НАВБАТ ХОККЕЙГА

Шайбали хоккей. Спортнинг бу тури ишқибозлари сони йилдан йилга кўпайиб бораяпти. Бу бежиз эмас. Совет хоккейчилари ҳақли равишда дунёда энг кучли ҳисобланадилар.

Шу кунларда мамлакат чемпионатининг олий, биринчи ва иккинчи лигаларида мавсумга тайёргарлик ниҳоясига етмоқда. Барча командалар бўлажак ҳал қилувчи беллашувларга қандай тараддуд кўрганликларини амалий синовдан ўтказаяптилар. Чунончи, Москванинг «Крылья Советов» командаси хоккейчилари Япониянинг «Ожи Сейси» клуби устидан 5:2 ҳисобида зафар қучдилар. Бу уларнинг мазкур коллектив билан учинчи бор учрашишлари эди. Ҳаммасида совет спортчиларининг қўли баланд келди.

«КОСОНСОЙЧИ» ОЛДИНДА

Бу йил иккинчи лиганинг еттинчи зонаси мусобақаларида «Косонсойчи» командаси муваффақиятли ўйнамоқда. Косонсойлик футболчилар мазкур лигада бир неча йилдан бери қатнашиб келадилар. Шу давр мобайнида кўп бор кучли ўнликдан жой олишди. Бу йил улар ягона пешқадам бўлиб, кучли коллективларни ҳам доғда қолдирмоқдалар. Команда ҳозиргача ўтказилган 23 учрашувдан сўнг 33 очко тўплади.

Редактор А. Ғ. МУХТОРОВ.

ТЕЛЕВИЗОР ХИЗМАТДА

20 АВГУСТ, ШАНБА

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.05 «Нега ва нима учун?». Болалар учун кўрсатув.
9.35 А. Николаев. Фортепьяно триоси.
10.00 «Королёв». «Улар биринчилардан эдилар» туркумидан ҳужжатли фильм. 2-серия.
11.00 Жаҳон халқларининг ижоди.
11.30 «Социализм мамлакатларида». Тележурнал.
12.00 «Уй академияси».
12.30 «Мўъжизасиз мўъжизалар».
13.30 «Дунё воқеалари».
13.50 «Кўршапалаклар ҳақида қўшиқ». Мультфильм.
14.00 Шанба — ота-оналар куни.
15.30 ВЛКСМнинг 70 йиллигига. «Снайперлар». Бадиий фильм («Қозоқфильм»).
17.05 «Ҳамма учун ва ҳар бир киши учун». «Набережнаядаги уй». Уй-жой тақсимотида социал адолат мавзуидаги кўрсатувга қайтиш (Архангельск).
17.35 «Ким айбдор?». Мультфильм.
17.45 Л. Мартинов. «Ҳаво фрегатлари».
18.15 П. И. Чайковскийнинг барча симфониялари. «Манфред». Ж. Байроннинг драматик поэмаси сюжети асосида яратилган тўрт картинали симфония.
19.20 «Халқаро программа». «Япония турли ўлчовларда». Кўрсатувни сиёсий шарҳловчи В. Я. Цветов олиб боради.
20.20 Кино санъати усталари. Илья Авербах.
21.30 «Время».
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 Футбол. СССР чемпионати. «Спартак» — «Днепр».
23.55 В. Соллогуб. «Мушфиқ қалбдан келган фалокат». Телевизион спектакль.
00.45 Янгиликлар.

● МТ II

8.30 Эрталабки гимнастика.

*

«Тафаккур» программаси

8.45 Студия таништиради: «Қора денгиз бўйида яшайман». 2-кўрсатув.
9.15 «Севгисига содиқ». Илмий-оммабоп фильм.
9.40 «Здоровье». «Бу кошонага ташриф буюринг». Илмий-оммабоп фильм.
10.30 «Ҳайвонот оламида». Кўрсатувни Н. Н. Дроздов олиб боради.
11.35 «Павловск ҳақида хотиралар». Ҳужжатли фильм.
12.05 «Ҳамоҳанглик». Янги дунё музикасида рус халқ тарихий қўшиқлари.
13.45 «Новаторлар ва консерваторлар».
14.30 Инсон институти.

*

15.30 «Дунё болалари нималар ҳақида куйлашади». «Артек»даги халқаро фестивалда қатнашган коллективлар концерти.
15.55 Мультфильмлар.
16.15 «Сарчашмалар». Саранск шаҳридан музикали фольклор-этнографик программа.
16.45 «Сизнинг фикрингизча». Кўрсатувни шарҳловчи О. Доброхотова олиб боради.
17.45 «Кўринмас одам». Уч серияли телевизион бадиий фильм (Англия). 1-серия.
18.40 Дўстлик маршуртлари бўйлаб.
19.15 «Бегона». Бадиий фильм, субтитр билан («Ленфильм»).
20.25 «Хизматчи итлар етиштириш». Ҳужжатли фильм премьераси («ЦСДФ»).
20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.45 «Унутилмас музикали кечалар». РСФСР халқ артисти В. Спиваков раҳбарлигидаги «Виртуози Москви» Давлат камер оркестрининг концерти (ЧССР телевидениеси).
21.15 «Агар соғлом бўлай десанг». Туризм. 4-кўрсатув.
21.30 «Время».
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Сопот-88» халқаро фестивали. 3-кун. Польшадан кўрсатилади. Танаффус пайтида (23.55) — Янгиликлар.

● ЎзТВ

8.00 «Ассалому алайкум». Информацион-музикали программа.

*

9.30 «Шанба экрани». Кинопрограмма.
10.10 СССР Ҳаво флоти кунига. «Қанотлар ҳақида достон». Бадиий фильм. 1-серия (СССР, Куба, ГДР, Франциянинг биргаликдаги маҳсулоти).
11.20 «Даволаш физкультураси» (рус.).
11.30 Мультфильм.
11.40 «Оналар мактаби».
12.10 «Инсон ва замин». Қишлоқ меҳнаткашлари учун программа.
13.00 «Абитуриент-88». Тошкент темирйўл транспорти инженерлари институти.
13.35 «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Иқбол» программаси почтасидан.

* * *

18.15 Кўрсатувлар программаси.
18.20 Болалар учун фильм.
18.30 Мактаб ўқувчилари учун. «Пионерлар мамлакатида».
19.15 «Мультипанорама».
20.00 «Ахборот» (рус.).
20.20 «Қанотлар фонида чизилган портрет». Ҳужжатли фильм («Ўзкинохроника»).
20.30 «Ахборот».
20.50 М. Ойнақулова ва Ў. Аҳмедов куйлайди.
21.30 Москва. «Время».
22.05 Москва. «Қайта қуриш прожектори».
22.15 «Эртага — премьера». Кинокўрсатув.
23.25 ЎзТВ фондидан. О. Ёқубов. «Улуғбек хазинаси». Видеофильм. 1-серия.
00.35 Кўрсатувлар программаси.

●

ТОШКЕНТ ШАҲРИ ВА ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ УЧУН ПРОГРАММА ФРУНЗЕ КЎРСАТАДИ:

18.30 Саргузашт фильмлар экрани. «Она айиқ» операциясининг барбод бўлиши».
20.00 «Мезгил».
20.30 «Жонли технология инженерлари». Телефильм.
21.00 «Кадир тун». С. Жээнбеков.
21.30 Москва. «Время».
22.05 Москва. «Қайта қуриш прожектори».
22.15 ВЛКСМнинг 70 йиллигига бағишланган «Иссиққўл-88» республика эстрада телефестивали.

Р — 12982. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. 2072. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12